

ORIENTUL ROMÂN

REVISTĂ POLITICĂ ȘI CULTURALĂ

SCRISOAREA LUI AVRAM IANCU cătră deputatul Gozman.

„Noi suntem oamenii libertății! Pentru asta am revoltat, pentru asta ne-am vărsat și suntem hotărâți a ne vărsa sângele până la ultimul Român. Brațele noastre din 15 Maiu al anului trecut până la oara cea fatală deschise au stat, ne-am oferit fraților Maghiari de cei mai sinceri amici pentru toate adversitățile timpurilor viitoare, numai să ne garanteze naționalitatea pe temeiul dreptului egal.“

Meminisse juvabit.

Înfășurat de jale să pleacă greu tricolorul. El copere cu gloria nemuririi pe un apostol, profet, martir pentru apărarea ființei și eluptarea libertății naționale.

Apostolul neurmat, profetul neascultat, martirul nerecunoscut: Alexandru Mocsonyi doarme acum pe veci în umbra steagului, de el ridicat, de el înfrumșețat. El i-a imprimat pe o față treimea: limba, legea și moșia, ear pe alta: sfintele porunci, programul națiunii românești! Și-a înfipt această flamură pe o cetate de apărare încăpătoare pentru toată obștea: *rezistența pasivă*. Cetate nebiruită, pe care geniul lui armonic o întemeiase pe patru colonne din oțel viu: *tradiția istorică, credința strămoșească, dreptul natural și conștiința națională*, legate de filosofia lui într'un sistem încheșat prin: *solidaritate*. O soarte rea însă voit-a, că garnisoana de apărare, care el una a voit-o, să iase din cetatea neînvinsă, și în cete iregulare de atac să între în o luptă inegală, pe un teren

ales și subminat de adversar, fără plan și fără prevedere, fără măsură între voință și putere.

Ruine și rărite șire vestesc perderile. Steagul ascuns în neguri. Cuvântul de ordine uitat. Ear cetele resirate, lăsându-și morții și negândindu-se de a-și salva răniții, caută în ploaia de gloanțe: calea retragerii în noaptea întunecată.

Ear el, gânditorul părăsit pe culmea cetății, înzădar își întetea glasul, care până mai străbătea puțin, slăbea, dacă nu oprea loviturile sorții. Înzădar!

Nu-i putea trece glasul prin vuetul cetelor în debandadă, încurcate de pseudoaliați și nesimțitoare pentru vechile cuvinte de ordine. Nu putea să întreacă strigătele stridente ale noilor căpitani ajunși în front fără merit și pregătire, preocupați de ambiție și vanitate personală, *nu* însă de siguranța trupei rărite prin asalturile lor nesocotite și neizbândite... Nu putea ajunge printre ordinele șovăitoare și incongruente a trei comandanți ce-și discută șefia în linia de bătaie. Nu putea să se străcoare prin țipetul pasărilor de pradă, ce să rotesc așteptându-și victima. Nu putea mai ales străbate prin zarva năimiților și inconscienților, cari vârați în statul major, obolesc pe cei rămași buni pe drumuri mlăștinoase cu deșarte ilusii provocând noue perdi, înspiră desnădejdea părăsirii de Mântuitorul așteptat, învoacă spectrul tradării față cu luptătorii probați, cari pătrunși de vechiul spirit, judecând greșala împedecă repețirea, opresc

fuga, asigură linia de retragere și ralierea sub simbolul tradițional.

Fatalitatea trebuia să-și urmeze cursul!

Văzându-și în viață ponegriță și zădărnicită sfânta misiune, el părăsește ingraturul pământ, leagăn de supărări și osânde nedrepte pentru Alexandru Mocsonyi, pentruca răpit în văzduhul eternității, de acolo să-i străbată la neamul său întreg glasul profetic, să-i lumineze deplin geniul eteric.

De acolo ca un astru dela răsărit să-i arete calea mântuirii către cetatea nebiruită pierdută în ceață, acelui luptător desconcentrat, straja civilizației romane în pragul Orientului, ce orbecă între primejdii și abizuri, fără steag, fără comandă, fără muniție, fără hrană, fără adăpost, neavând decât credința în Dumnezeu, dragostea de frate și nădejdea în viitor, păstrate cu toate încercările de a i-le răpi. Ear când revelația acestui spirit fără de moarte va fi introdus iarăși sentinela culturii apusene în cetatea sa nebiruită, de unde reprivind își va vedea fumegând ruinele așezămintelor, ea va trebui să se închine mărimii sublime a spiritului salvator. Mai mult! va trebui să-i pătrundă învățăturile lui umbrite de falsi profeți, pentruca viitorul să-l izbăvească de greșelile trecutului.

Atunci cărțile profetului, evanghelia apostolului și moștenirea martirului vor fi cercetate cu evlavie și viitorimea va reconstitui sistemul de gândire, a cărui fășii de lumină fulgerau întune-

recul, unindu-se într'o proprie filozofie a celui mai mare gânditor român din monarhia habsburgică în epoca recentă.

Luminata posteritate găsi-va minunata seninătate a evoluțiunii filozofice, cu care legând podul între antiteze judeca Alexandru Mocsonyi: națiunea, statul, biserica și lumea într'o armonică unire prin delimitarea sferelor lor cu scopul fericirii omenimii.

Dreapta posteritate va mai găsi, că aceasta filozofie aplicată pentru binele obștesc și-a avut rădăcinile în solul românesc, și-a răzimat trunchiul de geniul românesc, deși peste frunzișu-i a lăsat să aducă vânturi din țarmuri străine roua întăritoare.

Astfel A. Mocsonyi se va releva continuator spre desăvârșire a operii înaintașilor săi români, talente organizatoare pentru apărarea ființei și învingerea libertății naționale.

Inocențiu M. Clain căuta în și prin biserică pe baza trecutului reintegrat revindecarea egalei îndreptățiri naționale, mărginindu-se la Ardeal. *Simion Bărnuțiu* se ridicase la postulatul națiunii independente, dar numai în limita Transilvaniei. *Elie Măcelariu* crease formațiunea tactică de partid național pentru politica sa de rezistență pasivă bazată pe dreptul istoric și constituțional a națiunii române, însă numai din marele principat. Iar *Alexandru Mocsonyi* a formulat pentru toți Români din Transilvania și Ungaria unitatea de aspirațiuni și proceduri în concordanță cu

marile curente monarchice și de emancipare democratică decisive pentru soarta continentului. Pe această temelie armoniză el ființa națională ca element constitutiv și libertatea națională ca ideal etic a statului cu existența integrală și ordinea de drept dinamică a statului modern.

Iată pentru ce a propovăduit el drept garanță contra înconștienței masselor, ca scut împotriva demagogiei și ca unitate tactică de luptă »strict legală și constituțională« organizarea reprezentativă a întregii națiuni române din Transilvania și Ungaria într'un singur partid pe baze naționale, cimentat prin solidaritatea politică, unitatea culturală și toleranța confesională și investit cu un singur program și cu o tactică generală pentru toți: *rezistența pasivă*.
University Library Cluj

O tactică aceasta, ce a rezultat sintetic din prudența bărbatului de stat, din grija profetului pentru neamul său greu ispitit. Adăpostindu-l în aceasta șigură cetate, el putea să-i ceară »să stea nemișcat ca regimentul în ploaia de gloanțe.« Astfel cerea el veghiarea obștească, ținută veșnic trează prin conștiența neamului, până o constelație prielnică libertății naționale va înfrăți toate forțele vii pentru înlăturarea pacinică a »sistemului exclusivismului de rassă.« Iată pentru ce cerea el o statornicie fără șovăială până la o »restituție în integrum« al dreptului detras, fără de a se avanza pe terenul de luptă al adversarului, puternic prin fatalitatea momentului și necruțător pentru înjustiția cauzei sale, fără a

trimite ultimatum ce nu putea fi urmat de mobilizare, fără a provoca și fără a se umili, fără a risca pierderi zădarnice de energii, fără tergiversări nedemne și fără capitulațiuni rușinoase. Fără toate acestea sigur de izbândă, el cruța puterea luptătorului cu arme loiali, pentruca să nu se dovedească o »pușcă goală«. El îl făcea să aștepte cu încredere în puterea sa de viață, cu autoritate față de adversari, până când consistența normală a dreptului național va fi intrat în conștiința universală și va determina „intervenția supremului factor constituțional în stat“, ca acesta solicitat la timp „oportun“ să se manifeste în deplină libertate pentru organizarea democrațiilor poliglote înfrățite prin integritatea statului de drept.

Astfel privită în continuitatea sa românească și unitatea sa filosofică idea desinteresată a politicii defensive preconisate de Alexandru Mocsonyi, ea apare plăsmuită prin același sistem de apărare națională din care izvorea toleranța credinței lui transcendente și armonizarea ei cu știința empirică prin metoda delimitării și paralelisării sferelor de gândire.

Inconștiința însă și demagogia părăsind întransigența lui în principii programatice, condițiile minimale sine quibus non ale vieții naționale și nesocotind preocupările lui pentru oportunitatea mijloacelor; fără a-și dea seamă de greutatea vremilor și răspunderea faptelor au rupt zăgazurile întărite prin sistemul de apă-

rare a lui Alexandru Mocsonyi si-a dat curs, valurilor potopitoare!

A durerii priveliște!

Azi peste ultimile avantforturi ale conștiinței naționale: peste Biserică și școală să revarsă undele turburi, ear apărătorii să sbuciumă între instinctul de-a trăi și misiunea de a să jertfi. Singura redută rămasă neînvingă încă e: *familia românească*.

Dee cerul, ca evanghelia lui Mocsonyi, imortalitatea lui moștenire să pătrundă norodul și să scape din asediu conștiința națională mântuind-o de primejdia unei cataclisme fără mărire și fără mângăere.

Aceasta e raza de îndreptare, care din eternitate o trimite, geniul lui Alexandru Mocsonyi biet poporului său, ce frământat de dorul libertății orbecă după lumină.

Să vrea Dumnezeuul ginților, că din a razei zorire să vină a soarelui deplină răsărire.

Dr. T. CRIȘAN

IDEA DEMOCRAȚIEI

DUPĂ M. BORELL (REVUE DE PHILOSOPHIE).

Democrația, dintr'un punct de vedere pur verbal, să definească: »*Gubernamentul poporului prin popor*«.

Aceasta definiție nu ajunge. O definiție etimologică nu dă niciodată mai mult decât ideale, a căror sinteză le exprimă cuvântul, idei tot așa de vechi ca și cuvântul. Ea nu prezintă prin urmare alt interes decât istoric, și nu logic. Cuvântul *dymokratia* apărea pentru întâia dată la Thucydide (I, 115). De compoziția lui ne dă ideile ce el simboliza prin secolul al II-lea înainte de Isus Hristos. Cum ignorăm lucrarea unor generații succesive, și aprofundarea ce a putut da unor asemenea idei? Ceea ce trebuie analizat, este idea modernă a democrației și nu idea ce-și făcea lumea pe vremea lui Thucydide.

POPORUL ȘI RAȚIUNEA.

Democrația înseamnă statul unui popor care-și crează lui însuși legea sa. Ea este statul unui popor autonom. Autonomia este idealul comun al persoanelor morale și al popoarelor. Persoana își dă singură legea sa. Dar este aceea »persoană« în individul, ce reagează la contactul mediului exterior, mai ales când el nu are acțiune asupra aceluia; în individ care e determinat de pofta sa? Alcoolicul și deoboșatul sunt ei persoane? Este oare o »lege«, adică o regulă universală în supunerea oarbă poftei? Avarul, ambițiosul, cheltuitorul lucrează ei după o maximă admisă de rațiune?

Tot asemenea »un popor« este el o înșiruire, o ceată, de indivizi flămânziți după interese particulare? Patruzeci de

milioane de oameni își vând voturile lor celui mai puternic ori celui mai bogat, el aclamă tribunii cari îl escită, ei sufoacă vocea oratorilor, cari îl sfătuesc. Aceștia nu sunt un »popor« ci o mulțime. Deja scriitorii antici au remarcat aceasta diferență. Poporul (*dymos*) era națiunea adunată, deliberând sub protecția zeilor rațiunii. Sinonimul (*ōxlos*) le servea pentru a designa mulțimea, adecă pe sbierătorii revoltători, cu o vorbă toate modurile colective ale patimilor ori ale poftelor, în opoziție cu felul colectiv al rațiunii, cu poporul.

De asemenea ne putem întreba, există oare »guvernament« și poporul crează el o »lege«, o lege universală, atunci când ia măsuri după pofta lingușilorilor sei, când preferă ruina Republicei statului numai să-și mulțumiască pasiunile? Să ne aducem aminte de Atenieni, cari condamnau la moarte pe ori cine ar propune de a detrage din cassa spectacolelor beneficiile rezultate din mine, o demagogă vândută își dă ea oare legea sa? »Cantitatea«, cum zice dl Basche, fondează ea o lege? A pune chestie, se pare, că e a rezolvi.

Astfel ideile de »persoană«, de »popor«, de »lege« ni-se par traduse pentru acum, nu de fapte ci de ideale. Aceste sunt națiuni raționale, forme, față de cari lucrarea noastră va consista în a le da o materie, și aceasta lucrare va fi analogă, dacă nu identică, cu aceea de a realiza o persoană morală sau un popor, o persoană socială.

A realiza o persoană morală este a lucra intru o realizare în dânsa progresiv a ideilor rezonului. O persoană morală recunoaște binele fondat al datorinței, ea vrea datorința ori unde ar putea ajunge; ea își ordonează vieța în conformitate cu voința lui. Ea judecă dintr'un punct de vedere delimitat înainte ca rațional, toate actele posibile ale vieții sale; ea se determină după judecata sa. Două caracteristice o definiază deci: unitatea, raționalitatea.

Dintr'un punct de vedere analog, a realiza un popor este a lucra intru realizarea progresivă în el a asimilației de gândiri, ceea ce nu se poate decât după rațiune. Inte-

resul personal și pofta sunt elemente de diviziune la infinit. Numai ideile rațiunii au valoare eternă și universală. Ele sunt condițiunea formală, a priori a existenței unui popor. Materia istorică e indiferentă: tradițiile unui popor, instituțiile, moravurile lui, toate aceste pot să fie pentru el fermentul vieții ori germenul morții: aceasta determinațiune supremă aparține formei. Astfel instituțiile Angliei, justificabile înaintea rațiunii și susținute prin adheșiunea unui popor întreg, fac mărirea națională. Astfel instituțiile Poloniei, susținute de adheșiunea unui întreg popor, însă nejustificabile înaintea rațiunii, trag după sine disoluția poporului în o mulțime anarchică, și patria moare.

Pornind astfel apare clar, că legea unei democrații își trage însași ființa din rațiune. Repausul săptămânal nu e just, fiindcă a avut pentru sine majoritatea, ci e just fiindcă e rațional. Și orice altă măsură care majoritatea ar putea vota în contra oricărei justiții, nu o să fie *nimic*. Acțiunile contradictorii poartă în ele neexistența. Astfel principiul suveranității naționale, chiar abstrăgând dela orice formă rațională și considerat în el însuși, singur din punctul de vedere logic, poate să aducă cele mai rele contradicțiuni în gândirea unui popor. Dar un popor, care nu ține seamă de rațiune, își găsește pedeapsa în actele sale proprii: el se dizolvă în anarhie; pierde ființa.

La acest punct a analizei noastre, suntem departe de lipsa de precizie, dela care au pornit. O deducție riguroasă ne-a permis de a ignora o mulțime de noțiuni nefolositoare ori negligeabile. În particular principiul suveranității naționale n'are absolut loc în o definiție formală a democrației. Ș'acum din prezent, noi putem da una, cel puțin provizoră: »Democrația este statul unui popor, care să determină prin rațiune«.

DEMOCRAȚIE ȘI PROGRES MORAL

Apoi, ce senz ar avea aceasta definiție, dacă poporul ar putea fi concipiat metafizicește afară de indivizii cari îl compun? Poporul, conștiință colectivă și rațională este

compus de multiciplitatea conștiențelor raționale particulare. Democrația este statul unde fiecare se determină prin rațiune.

A se determina prin rațiunea sa implică facultățile cunoașterii și a judecății morale. Dar cunoștința nici când nu-i ajunsă, judecata morală nu e niciodată perfectă. Sunt ele limite. A se determina prin rațiunea sa nu se poate defini în statică, în explicit; o astfel de gândire nu prinde înțeles decât în raport cu dinamicul, cu virtualul. E vorba mai presus de toate de o creștere continuă a cunoștinții și a judecății. Cetățeanul unei democrații are datorința de a realiza aceasta creștere în sine și semenii sei. Nu e democrație fără progres moral. La forme ale vieții sociale ori politice, în continuu tot mai complexe, la posibilitățile în continuu tot mai număroase ale perversiunii instituțiilor și moravurilor, trebuie să corăspundă o creștere a virtuților civice. Un guvernament fondat pe forță, o monarhie a cărei principiu e afară de conștiențele omenești, aceasta poate exista fără virtuți civice: e îndestulitor ca gendarmeria să-i fie puternică. Un asemenea guvernament are chiar interes pentru decadența virtuților cetățenești. Eteronom în principiul său, el e distrus prin autonomia spiritelor. Acest guvernament va scobori prețul alcoolului și va împedeca instrucția: aceasta va fi domnia lui Alexandru I. Din contră, în o democrație, nici o putere nu poate înlocui virtuțile cetățenești. Democrația își interzice violențele prin principiul său. Autonomia eschide sila.

Dar expresiunea abstractă de „progres moral“ ori de „virtuți cetățenești“ pretinde o determinație mai precisă. Virtutea civică se recunoaște în fapte; ea se recunoaște într'un dublu caracter. Omul moral, cetățeanul știe ce face. El cunoaște motivele, cari il pun în acțiune și că ce consecvențe va trage după sine actul său. El cunoaște repercusiunile acestui act în vieța socială ori politică a statului. El este, în cel mai înalt grad, *conscient* de actul său. Prin asta, în acelaș timp, el primește *răspunderea* actului său. El nu se ascunde după influențe acele ca acele. Nu a fost

solicitat; nu a fost cumpărat. Dacă deci are cineva ai cere explicațiuni, să se adreseze către el, și către el singur.

Aci suntem la însași esența democrației. Omul democratic, este omul conscient și omul responsabil. Un asemenea om, singur, este capabil a se governa pe sine însuși, a-și da o lege universală. Dar încă odată, și sub rizicul de a rearunca definiția noastră în imaginar, trebuie să facem aprehenziunea acestor noțiuni în devenirea lor. Omul conscient desăvârșit nu există. Vieța lui este o îndrumare nehotărâtă spre conștiința perfectă. Tot asemenea și vieța popoarelor. Conștiința și responsabilitatea definează democrația în vecinicie; pentru a o defini în vieță, să adaugem o gândire umană: aceasta o să fie tendența, stăruința organizată. Și astfel democrația apare indefinit realizabilă în istorie. „Aceasta e organizația socială, care tinde a duce la maxim conștiința și răspunderea cetățenească a fieștecăruia“.

BCU Cluj / Central University Library Cluj DEMOCRAȚIA ȘI FAPTELE

O asemenea definiție nu e departe de fapte. Ea nu ar ajunge să aibă un înțeles afară de realitatea istoriei. Nu se poate înțelege conștiința și responsabilitatea exercitate în gol.

Ele au să fie exercitate asupra realității politice, și cetățeanul, devenit conscient de interesul general al națiunii se găsește apt de a-și asuma răspunderea puterii. El devine vrednic de meseria regelui. Accesiunea tuturor cetățenilor la meseria regelui, dacă ea este realizabilă, arată Republica instaurându-se în popoare, ca consecvență *posibilă* a democrației.

Consecvență posibilă. Fiindcă importă de a observa, în cazul teoretic când un popor s'ar recunoaște neapt de a se governa el însuși, el va face, incredințându-se unui monarch, un act cu mult mai democratic decât instituind o demagogia republicană. În acest înțeles monarchia lui Ludovic XIV, sprijinită pe încrederea poporului, era cu mult

mai democratică decât guvernamentul Comunei terroriste sprijinit de frică.

În domeniul social lucrătorul, devenit conștient de interesele industriei lui, se găsește apt de a-și asuma răspunderea direcțiunii. Asimilația funcției de patron prin toți lucrătorii, dacă ea este realizabilă, arată în cooperatiune o consecință posibilă a democrației.

Consecință prolamente posibilă, totdeauna.

Lucrătorii, cari se simt incapabili de a fonda o cooperativă și rămân la patronul lor sunt cu mult mai democrați decât aceia, cari fondează o cooperativă gata de a o distruge la un scurt termen prin egoismele lor individuale.

Noi venim de a releva o integrațiune în fapte a definiției noastre despre democrație. Se poate continua indefinit aceasta integrațiune. O asemenea definiție e dintre acele, a căror virtute internă nu se agonisează nici când. Se pot înțelege în administrație, în armată, în idea patriei, în toate domeniile ce se pot gândi, consecvențe ușor de dedus. Acelaș principiu de autonomie rațională le va lega. Astfel e ruinată autoritatea veche, fondată pe superstiție ori teamă. Democrația ignorează virtutea sângelui și valoarea forței. Ea nu are altă lege decât rațiunea. Prin asta e introdusă noua autoritate. Rațiunea e neschimbată și universală. Nu se ruinează nici prin violență, nici prin înșelăciune. Autoritatea ei se impune la toți cu o putere cu atât mai irrezistibilă ce toți o doresc din tot sufletul lor, în deplină responsabilitate și în deplină conștiință. Democrația acordă libertatea și fondează ordinea. Ea asigură maximul autorității prin minimul silei.

LA CROIX.

Ce-mi pasă de Fatalitate...

*Ce-mi pasă de Fatalitate,
De-acest apăsător călău...
Tăceți, tăceți păreri de rău,
— Înțelepciuni întârziate!*

*Cu boala propriului sânge
Vreau ca un asasin avid,
Trecutul negru să-l ucid,
Căci vreau să-mi uit ce 'nseamnă a plânge.*

.

*Dar totuș nu... Un gând mă poartă,
Mă văd pe uliți, prin noroi...
Visez? Ori sunt în sat la noi?
Și cin' mi-a spus că mama-i moartă?*

*Gând rău vai! taci... C'o carte 'n mână
Îl văd nebun, îl văd răpus
Pe slujitorul lui Isus,
Noaptea 'n biserica bătrână!...*

A. COTRUȘ.

E-un drum divin...

*E-un drum divin ce duce către soare...
Eroilor li-e scris pe el să piară...
E-un drum divin ce duce către soare,
Dar nu e pentru suflete de ceară.*

*E drumul celor tari, cari au în lume
O aspră și superbă datorie...
Magia ei îi mână 'n lupta mare
Să schimbe-a lumii slabă temelie.*

BCU Cluj / Central University Library Cluj

*Dar cad mereu, căci lupta cere jertfe
Cad azi, cad mâni, e tot mai mic șireagul...
În drumul de triumf i-ajunge Moartea
Și fulgerat din mâni le cade steagul.*

*Viață tu, nu-i drumul meu acesta,
În van el azi tot sufletul mi-l cere...
Când mă vrăjește flamura victorii,
M'atrage 'n tină setea de cădere!*

A. COTRUȘ.

La cronica științifică.

— O scrisoare. — Lipsă de sprigin pentru cercetări științifice. —

Zilele aceste mă pomenesc cu următoarea scrisoare dela un cetitor:

»Am urmărit cu oarecare atenție instructivele d-tale articole de răspândire a științelor între noi Români. Am citit și cele scrise de domnul Corbu și aflu multă asă-mănare a idealului d-voastră de a servi națiunea. Amândoi umblați pe cărări puțin bătute la noi amândoi ne purtați printre stele, făcându-ne cunoscute minunile ceriului. Cu toate aceste, permite-mi puțină critică binevoitoare. Nu am fericirea să vă cunosc personal, dar dl Corbu mi-se pare mai plin de avânt poetic în scrisesele d-sale. D-Ta îmi apari mai descuragiat nu știu cum mai cu puțină nădejde că ne vom cuminți și vom ajunge un popor adevărat cult. Cel puțin numai așa îți înțeleg apostrofele — îndreptățite de altfel — din articolul despre Flamarion, publicat în »*Românul*« și despre Major Grigoratu în »*Gazeta Transilvaniei*«.

»Nu te descuragia, ci lucrează cu devotamentul de până aci. Și dacă nu ți-a suris norocul să afli un Méret, ca Flamarion, poate vei găsi ceva sprigin de acu înainte în vr'un om avut dela noi, după vorba nemțească: »Wo Not am höchsten, da Gott am nächsten.« Ca o mică dovadă... etc. — Al D-Tale cetitor: X.«

...Adecă, descuragiat — nu, stimate cetitor. Mai degrabă neîncercător.

Sunt omul cifrelor. Îmi place să consider lucrurile cum sunt aievea. Că științele revoluționează lumea: e fapt. Că noi suntem prea indiferenți, prea apatici în fața progreselor științifice: e necontestabil. Că urmările nu pot fi strălucite:

e lămurit. Iată un Vlaicu. L-am admirat aproape toți. De câți-va ani, de când sboară în cuprinsul României și încă nu sunt semne să i-se facă un stabiliment tehnic, unde să lucreze *statornic*. (Mai de gabă i-or face Nemții.) — Un Maior își face experiențele electrice la direcția poștelor *ungare* din Pesta. Par-că în București n'ar fi o direcție a poștelor *române*, unde să se organizeze un serviciu pentru experiențe, căci nu toate perfecționările și invențiile tehnice sar gâta din capul inventatorilor, ca Minerva din capul lui Joe.

În istoria naturală, oare nu avem câte-un profesor, câte un priceput, cărora nu le-ar strica dese călătoriile de studiu? Dar astfel de călătorii ar topi salariul profesorilor.

În domeniul astronomiei, se apropie eclipsa totală de Soare din August 1914. Câțiva înși — unul mai sărac decât altul — am dori să ne organizăm într'o echipă științifică pentru zona totalității, căci viața e prea scurtă pentru a aștepta să vină totalitatea la noi. Dar o călătorie până în centrul Rusiei costă. Instrumentele trebuitoare, cât de modeste, costă.

În domeniu meteorologic, am avut ciclonul din Maiu, care a măturat case și sate dela noi. O descripție științifică a fenomenului nu ne-a dat-o nimeni. Am simțit înfiorați și prin Geoagiu nu numai ciclonul precedent, ci și altele două, dar nici aici nu le-am înregistrat din lipsa de instrumente.

Ei, dar instrumentele potrivite — costă.

Între fenomenele solare și fenomenele de fizica globului s-au cuprins raporturi remarcabile. La cercetări contribuesc toate popoarele culte — până și Ungurii. — Noi nu, căci instrumentele costă.

Și așa mai departe. Putem continua până în pânzele albe, că eșim totdeauna crestați.

E prea mare disproporția între ceea-ce am putea lucra și ceea-ce lucrăm.

Va reflecta cineva, după clișeu uzat, *cui bono*? De ce folos lucrările înșirate ori altele de felul lor? Ne prăpădim oare, dacă nu vom vedea, câțiva înși, eclipsa totală de

Soare? Ce zor să știm câți milimetri s-a coborât barometrul la uraganul din Mai?

Pentru cine *nu vrea* să înțeleagă rostul cunoașterii puterilor din natură înzădar am înșira argumentații științifice. E mai privit să-i întorcem întrebarea: de ce folos bunurile lumefști? Au nu spre înaintare morală și intelectuală?

Fără scopuri superioare nu au rost nici bunurile materiale, nici viața.

12 Decembre 1912.

GAVR. TODICA

Pădure, dragă pădure...

BCU Cluj / Central University Library Cluj

*Pădure, dragă pădure
Cum mi te pleci sub săcure,
Ca omul de zile rele,
Ca primăverile mele...*

*Lasă frunzele să-mi sune,
Că s'au dus zilele bune
Și urātu-i boală-amară
Mă mână din țară 'n țară...*

*Pădure cu frunză multă
Eu mă tânguiu, tu m'ascultă,
C'anii mei toți mor în jale,
Ca toamna frunzele tale!!*

A. Cotruș.

Vălul adevărului

de Camille Flammarion

Imi pare că adevărului chochet și misterios îi place să se acopere cu un văl pe care nu vrea să-l smulgă decât prin alesul alegerii sale. Oamenii învățați, cercetătorii s'au apropiat adesea foarte aproape de zeitate, fără să poată s'o atingă... și vălul, adeseori transparent continuă să ascundă privirii lor, realitatea râvnită atât de mult. Avem o probă foarte curioasă în istoria descoperirii inelului lui Saturn.

Acuma când cunoaștem acest inel, ghicim forma lui exactă în cele mai mici instrumente. Dar înaintea descoperirii lui, atunci când nimeni nu putea să se îndoiască de existența acestui apendice minunat, astronomii desemnau inelul lui Saturn fără să-l vadă, încredințați că e vorba de doi sateliți mai mult sau mai puțin ciudați. Nu puteau să se lapede de această idee preconcepută.

Să deschidem *Almagestum novum* al lui Riccioli, și pe frontispiciu, vom vedea un inger prezentând admirații noastre această minune a inelului lui Saturn. Opera a fost tipărită la Bologna în 1651.

Pe acel frontispiciu, autorul a avut grije să unească primele descoperiri făcute în secolul al XVII-lea de luneta astronomică; munții Lunei, fâșia lui Jupiter, fazele Luceafărului și ale lui Mercur etc. Inelul lui Saturn, ține locul de frunte fără să fi fost cunoscut. Cetim în capitolul, *De Saturni figura*: «*Detexit aut tricorporem, aut enormiter oblongum, aut duobus comitibus vel lateronibus artissime circum-sutum*».

E vorba aci de luneta astronomică în mânele lui Galileu, ale lui Scheiner, ale lui Fontana și alți. Ea arată, că Saturn este... «compus din trei globuri, sau foarte mult

alungite, sau mărginit de doi tovarăși». Figura nu dă ideea unui inel savantului astronom din Bolognia, dar îi prezintă doi însoțitori, doi sateliți cu o formă arcuită așezați în fiecare parte: *Figura unitos jam a tergo Saturni comites ac sese contingentes aut quasi mutuo secantes exhibet; ita ut cum eo ferme rotundo in medio in ellipsim quamdam conformari videantur*. Realitatea era atinsă foarte aproape.

Cătră aceiaș epocă, Gassendi observă planeta Saturn a Digne și Aachen și putem vedea două deseme din 1650 și 1651 care oferă cea mai mare asemănare cu cel precedent.

Gassendi vorbește de ovale și urechi fără ca ideea inelului să se ivească în spiritul lui.

Puțin mai departe în istoria astronomiei, în 1645, Fontana la Neapole, desemnează o schiță în care cele două urechi sânt terminate fiecare cu câte un mic glob. Mereu plictiseala ideii sateliților. Autorul descrie *collateres stellas, variis in formis mutantes*. Adecă sânt «niște stele colaterale, care-și schimbă forma». Mai vorbește de semilune alăturate la corpul lui Saturn.

Dar ce este mai curios poate, e să-l vezi pe însuși Galileu desemnând, dela naștere, misterioasa planetă, cu inelul său.

Această planetă eră disperarea ilustrului astronom. Din anul 1610 până la invenția lunetei astronomice, fusese izbit de înfățișarea astrului cel mai depărtat al sistemului nostru:

Altissimum planetam tergeminum observari.

«Am observat planeta cea mai ridicată trigemenă», scria el într'un logograf foarte cunoscut. Trigemenă, trei corpuri. «Pentru că observ la Saturn, scria el mai târziu ambasadorului marelui duce de Toscana, că steaua centrală pare mai mare; celelalte două așezate, una la orient, cealaltă la occident pare că o ating. Sânt ca doi servitori, cari ajută pe Saturn să umble și stau mereu lângă el».

Situația planetei în spațiu a fost una din cauzele încercăturei continue observatorilor pentru a explica aspectele

schimbătoare ale acestui astru bizar. În adevăr, inelele se prezintă locuitorilor de pe pământ, când foarte oblie și destul de desfăcute, când în profil, în chiar planul lor și dintr'o bucată ceiace vine la fiecare cincizeci de ani. Anul 1612, a fost anul din acela când Pământul trece prin planul inelelor și aceasta a cauzat disperarea lui Galilei. Ceiace văzuse el în 1610, devenise invisibil în 1612. Planeta se făcuse rotundă. În anii următori reapăru alungită și vedem în 1616, că însuși inelul fu desemnat. Dar după aceia perspectiva modifică din nou aspectele și în 1626, Pământul trecu din nou planul inelelor: iarăș apendicele vizibil. În 1633 maximum de deschidere; în 1641 dispariție; în 1648 și 1649, din nou maximum: astronomii desemnau inelul fără să-l ghicească. În 1655, dispariție. Dar lunetele se perfecționează și dau imagini din ce în ce mai lămurite. În 1657 și 1658 planeta se arată din nou și prezintă din ce în ce mai puțin oblic, sistemul ei minunat.

Huyghens, în Olanda o observă fără întrerupere. În 1659, publică descoperirea:

Annulo cingitur, tenui, nusquam coherente, ad eclipticam inclinato.

«Ea e încunjurată de un inel subțire, neatingând astrul în nici un punct și înclinat pe ecliptică».

Se vede că a trebuit aproape jumătate de secol (1610—1659) pentru a se descoperi inelul. E un episod curios — și foarte instructiv — în istoria astronomică.

Aceasta ne arată ce rol joacă ideile preconceptuate. Nu se putea debarasa de ideia, că aceste aspecte trebuiau să fie produse de doi sateliți puși alături, de două globuri. Dovedim, de altfel, că existența acelu inel, — desfăcut de planetă, gigantic și foarte subțire, — este în ea însăși de necrezut și ce astronomul Huyghens n'a putut admite decât după o lungă ezitare. O astfel de explicație eră îndrăsneată și începea prin a o ascunde sub o anagramă pe care n'a desvălit-o decât când siguranța fu dobândită spiritului său.

După șase ani, în 1664, Campani, cu ajutorul instrumentelor mai puternice, descoperi că acest inel e dublu

exteriorul fiind puțin mai luminos și în 1675, Cassini descoperi linia goală, care le separă. În 1850, Bond, descoperi un al treilea inel și mai puțin strălucitor, în interiorul celor două dintâi și în parte transparent.

Istoria științelor ne arată încă alte exemple ale împrejurărilor memorabile în care savanți și inventatori au atins aproape descoperirile fără să le facă ei însăși. Dar cazul inelului planetei Saturn e cu deosebire remarcabil. Aci, vederea și desemnul sunt mai apropiate de adevăr ca spiritul: închipuirea a rămas fără îndrăsneală.

Totul fiind o povestire filozofică, nu e o poveste. Faptele s'au petrecut astfel, că vin să fie opuse și ne arată, că *nu ochiul nostru vede: spiritul nostru.*

Ideile preconcepute joacă, cu totul un rol nefast în judecata noastră.

Trad. de GH. BRĂNESCU

ACCENTE

AUSTRIA LA ÎNCRUCIȘAREA DRUMULUI

Revista menită să apere interesele împărăției, — oaspele de Duminecă a celor mai înalte cercuri vieneze, — ne-a adus în penultimul său număr un frumos și rar articol iscălit de *dl prof. Aurel C. Popoviciu* »Austria la încrucișarea drumului«.

O repriză istorică a evoluției timpurilor din urmă introduce cu puterea logice acuză gravă adresată politicii înalte intoxicate, care începe a-și pierde echilibrul amenințând cu prăbușire o împărăție veche.

»Maghiarii, cei mai credincioși supuși, cari atât de viteji au luptat în armatele italiene și prusice în *contra* Austriei și cari la toate curțile au intrigat și conspirat *contra* noastră, *conduși încă și azi de aceleași idei și sentimente, dirigează începând dela 1867 întreaga noastră politică externă!*...«

E adevărat — un trist adevăr!

Mulțumită diplomaților noștri »cavaleri«, suntem espuși la umilirile cele mai josnice, de cari nu poate înregistra nu o putere mare dar nici vr'o sămânție sălbatică de pe timpul lui Irod.

Achtung Ballplatz! — căci dacă nu, atunci strigătul dlui Popoviciu e ultima telegramă fără fir a »Titanicului« spintecat de munții de gheață a miopiei fără păreche a celor de sus, — care să cufundă din ce în ce.

VALOAREA ROMANIEI PENTRU AUSTRO-UNGARIA

Știm destul de bine, că în presa străină nu arareori s'a stimulat *contra* regatului fraților noștri, trăgându-i-să cu multă dibăcie cu ochiul colosului dela nord, ademenindu'l

să trăzniască odată cu pumnul pe masă și să ne măture de pe suprafața pământului, ca pe niște gândaci stricacioși.

În aceste clipe îmbătate de atâta venin presa din regat unanim, contra trecutului, a manifestat o mândră și deamnă ținută.

De gladiator contra României s'a ridicat așa numitul bulgar Schischka cu-n bagaj pe cât de mare pe atât de ridicol de documente lipsite de ori și ce bază reală, numindu-ne cu toată obiectivitatea logicii sale *patologice* simplu și pur numai — valachi.

Un răspuns strașnic, de care nu va mânca în curând altul, a primit însă acest sclintit politic, prin cele două articole scrise cu mult temei istoric și cu-n rezon puternic în revista »Gross Oesterreich« de domnul Maior George Flesariu.

Dovedind întâiu legitimitatea pretenziunilor românești, căci de-o răsturnare a argumentelor cari lipsesc nu poate fi vorba d'acapo, fixează atât de obiectiv *valoarea netăgăduită a României pentru Monarchia noastră.*

Am dori mult ca aceste expuneri factice să fi atras atențiunea celor competenți; căci repețitele amăgiri ar mistul pe nesimțite temelilele credinței unui neam sincer și pretin.

RENAȘTEREA UNEI AUSTRII UNITARE

Acesta este titlul unei broșuri apărute nu de mult scrisă de dl *F. von Schuerer*. O coincidență interesantă, că tocmai acum când să apropie împlinirea zilei de 200 ani dela nașterea sancțiunei pragmatice, singura bază a Monarchiei noastre, i-și fac apariția din ce în ce tot mai des scrierile aceste emanente și pătrunse de îngrijorare față de viitorul Monarchiei noastre.

Întreg acest apel are înfățișarea unui *alarm* adresat fiilor sinceri a monarchiei noastre pentru ai strânge în o tabără încheagată, cu scopul de-a putea pregăti astfel cu ajutorul tuturor cetățenilor de bine *renașterea monarchie* noastre din ce în ce mai anemică.

Din partea presei noastre de zi ar merita aceasta mișcare totuși o atențiune cât de cât! Sau din punct de vedere »mai înalt« nu e permis?

REFORMA ELECTORALĂ

Cea mai mare revistă austriacă »*Oesterreichische Rundschau*« aduce un interesant articol despre »proiectul (acum lege) electoral« al nostru. O părere, care cu atât e mai interesantă cu cât este scrisă de un deputat maghiar, *Dr. Alexandru Erdély jun.*

»A treia întrebare este: întrucât le dă reforma proiectată dreptul de vot straturilor pân'acum neîndreptățite? În jurul acestei întrebări se învârte toată campania dreptului de vot. În toate părțile s'a așteptat o suliție într'adevăr *democratică* a chestiunii. Nu numai fiindcă singur pe această cale s'ar putea aduce întreaga luptă politică degenerată pân' la extrem iarăși în cursul său normal și s'ar putea reconvalesca parlamentul îmbolnăvit prin șovinismul dreptului public, ci chiar și fiindcă de ani de zile le promisă din partea tuturor guvernelor și în toate espunerile tronului *o lege democratică!*

Iar proiectul nou aduce tot ce vrei numai lege democratică nu! Căci nici unuia dintre straturile desmoștenite a poporului nu-i aduce o lărgire a dreptului său, pentru ca cu ajutorul lui să aibă vot în parlament, ci *dincontră su-grumă și mai tare aceste pături neîndreptățite!*

...Astfel nu va afla proiectul electoral calea spre ameliorarea raporturilor sociali, *ci va începe lupte și mai grele și cu mult mai primejdioase!*

...Și pentru a cunoaște scopul politic a lucrului e de ajuns să revenim îndărăt la izvorul acestor determinări specifice. Acest izvor e proiectul contelui Andrassy din anul 1908. De aici sunt preluate toate aceste determinații din proiectul de față, asprite pe deasupra în unele puncte. Că contele Andrassy nu a voit altceva decât, că *în fiecare comitat să devină puține familii oligarhice domnii dreptului de vot*, o știe toată lumea. Și fiindcă proiectul guvernului

este asemenea celui alui Andrassy, urmărește și același scop!»

Îi mulțumim dlui Dr. Erdély pentru aceasta sinceritate de valoare acum pur istorică, și am dori ca patrioții dsale să-i citească cât de mulți această mărturisire.

DIE WEGWEISUNG DER »ÖSTERREICHISCHEN MONARCHIE« AUS DEN STAATSAKTEN

Sub acest titlu publică Dr. Karl Ritter von Jaeger în ultimul număr al revistei »Gross-Österreich« un articol de fond de mult așteptat asupra nuanței de tot șoade ce-o are felul de reprezentare a Monarchiei noastre în fața lumii.

»Ca stat cu numele »Austria« există în șirul statelor și în istoria constituțiilor numai »Monarchia austriacă« numită din vechime simplu *Austria*. Afară de data asta numele de *fară* figurează Austriei numai ca titlu și nume al principatelor Austria din jos, și din sus de Ems. Astfel sub »Austria« ca stat totdeauna numai Monarchia poate fi înțeles, și astfel *lângă* Austria nu există un stat Ungaria, pentru că țările coroanei ungare sunt numai părți a monarchiei austriace, adică a statului«.

O clarificare obiectivă a acestei chestiuni în cercurile înalte ar folosi nespus de mult marelui cauze a monarchiei noastre.

NOI ȘI CUȚOVLACHI

Cu acest conținut ne aduce numărul ultim din »Oesterreichische Rundschau« un articol de-o deosebită frumusețe din peana observatorului *Transylvanus*.

Întreg articolul e dedicat intereselor vitale a fraților noștri din Macedonia pledând prin documentele unei politici naționale și reale pentru autonomia cuțovlachilor, acestui element vrednic de-o soarte mai bună. Obiectivitatea sinceră, care străbate din ideile autorului, cred, că va fi în stare a cuceri interesul oamenilor, de valoare politică a monarchiei noastre, determinându-i a nu pierde din vedere

interesul netăgăduit ce trebuie să-l aibă monarhia noastră față de eliberarea fraților noștri macedoneni.

»LA CORRISPONDENZA RUMENA« — SIA BENVENUTA!

Iată o surpriză. O minune. Prima corespondență română, întemeiată în străinătate pentru apărarea intereselor noastre, ne vine din Parma. *Di Roberto Fava* o scoate și îngrijește la nivelul de rangul întâiu al publicațiilor de acest soi. Obiectivitatea și minuțiozitatea, cu care sunt interpretate toate durerile și bucuriile noastre în ea ne pune în mirare, stârnindu-ne sentimentul recunoștinței celei mai adânci. Vestea acestui oaspe-frate știricită întregului popor românesc va trezi fără întârziere bucuria plină de recunoștință și deobligament a unui neam întreg.

Signore Roberto Fava — *la rignozio di tutto cuore!*

INSTANTANEE DE PE CÂMPUL
DE LUPTĂ MAGHIARO-ROMÂN

DI DÉPUTAT *Dr. Alexandru Vaida-Voevod* fixează în limba germană în ultimul număr din »*Oesterreichische Rundschau*« sub indicația de sus nelegiuirile fără seamăn îndurate la Taraboșul nostru Sasca.

Îi datorim toată recunoștința nizuinței de-a lămuri și informa pe cei chemați la timp și cu toate ocaziile dure-roase despre plângerile noastre, cugetând, că ar fi legitimă așteptarea armonizării în acest senz a tuturor procedurilor până acum adesea — diametral opuse.

»MAGYAR — MAGYARORSZÁG«

În flașnetul »*Magyar Figyelő*« alui Tisza un idiotus patriotissimus cu cuvintele de mai sus zbiară după internare grabnică.

Bietul om!

Dr. E. BIANU

Batista.

Batista în ziua de azi e numai o parte indispensabilă a toalettei noastre, dar e și un factor important al curățeniei și mai ales al sănătății. A fost vreme când oamenii erau de altă părere, când o priveau ca obiect de lux și numai ca atare o întrebunțau. Pentru asta a avut parte de multe atacuri și acestea — mai ales când veneau din partea autorităților publice — erau și vehemente.

Locul originii batistei, se zice, că ar fi Veneția cea bogată, de unde înainte cu 500 de ani a pornit în lumea mare să cucerească, ceea ce numai cu greu a reușit. Cam prin anii 1550 la curtea regelui francez Henrich II. apare cea dintâiu batistă și nu peste mult să vede în mâinile oamenilor cu ranguri înalte, care era semnul eleganței. Batista și-a aflat și protrivnici mari ca de pildă principele elector sas; Grigorie Ioan. Acesta, a dat o ordinațiune, prin care oprește strict întrebunțarea batistei. Conform ordinațiunii, acela pe care-l aflau, că poartă batistă, trebuia pedepsit aspru, pentru că nu stă bine în mâna burghezului un astfel de obiect de lux, mai ales fiindcă, doar îi stau la dispoziție ori și cui cele cinci degete.

Vremuri mai bune au început ai suride batistei cătră finea secl. XVIII-lea. Soția dintâiu a marelui Napoleon, vestita Joséphine Beauharnais, era femeie frumoasă, dar îi erau urși și găunoși dinții dinainte. Deoarece nu voia să se vadă mereu defectul acesta, ținea năfrămuță fină de dantele înaintea gurii. Împărăteasa a creat prin aceasta o modă nouă. Damele ei de curte încă își țineau batistele — vezi bine parfumate — naintea gurii și nu peste mult a imitat moda nouă nobilimea, apoi cetățenii.

Dar aceasta n'a fost adevărata chiamare a batistei. Peste câțeva vreme — și la aceasta a contribuit și înain-

tarea dantisticii — a juns batista din naintea gurii — afară de puține excepțiuni — la locul, care îi compete.

În calitatea aceasta batista din punct de vedere igienic cade sub obiecțiune; ea adecă, *poate fi stricăcioasă sănătății*. Ca să înțelegem aceasta, trebuie să ne gândim cum să o întrebuițăm. Când o ducem la nas, de obicei, mai întâiu inspirăm adânc. Dacă astfel, în batistă se află secrețiune uscată din nas, ori praf cu prilejul inspirării, negreșit ajunge ceva din materia aceasta uscată, care adeseori e infectantă, parte în nas, parte în gură, ba și în plămâni. Din motivul acesta, opresc medicii bolnavilor de plămâni să scuipe în batistă și pentru aceasta recomandă, ca să scuipe numai în sticle de scuipat (cari le poartă în buzunar).

Se poate întâmpla ușor, că omul care are boală de plămâni, dacă scuipă în batistă, din scuipatul uscat aici, inspiră ceva baccili chiar înainte de ași sufla nasul și astfel își infectează eventual și o parte sănătoasă a plămânilor.

Tot astfel se poate întâmpla și cu întrebuițarea batistei omului, care suferă de *influență*. Secrețiunea din nasul omului cu influență e molipsitoare. Se poate, că influența e pe cale de a se vindeca, dar în urma infectării cu batista, se tot înouește. Cu un cuvânt, omul se poate molipsi tot mereu prin batista lui. De aici urmează, că omul care suferă de boala asta, să-și schimbe batista cât mai adese. Dar batista cu influență e primejdioasă și pentru alți oameni. Dacă cel cu influență ia în mână batista foioasă de el — (și câți nu țin, din comoditate, batista mai multă vreme în mână?) — își infectează și mâna, care la rândul ei apoi, răspândește în dragă voie baccilii influenței, fie prin o strângere de mână ori, eventual o adiere a nasului, gurii ori obrazului. Altădată respectivul atinge un anumit obiect, de pe care, apoi, baccilii să lipesc de mâna altui om, de pildă cleanța dela ușe, o carte și altele. Dar și strângerea de mână poate molipsi. Astfel, apoi, boala se răspândește foarte ușor. O astfel de batistă infectează buzunarul, reticul-ul etc. Apoi, dacă punem acolo batistă curată, e natural,

că se lipește ceva molipsitor de ea. Dar batista infectează și în alte forme, de pildă: Când alegem rufele murdare să le dăm la spălat.

Nu e mirare, dacă între astfel de împrejurări să lipesc baccili de mână, care apoi când din întâmplare atinge nasul, prilejeste boala. E de mirat, că multe femei iubitoare de curățenie, nu-și spală mâinile după numărarea rufelor.

Am amintit, că și praful lipit de batistă infectează. Într'adevăr mulți oameni precauți, la asta nici nu se gândesc. Câți nu-și depărtează praful de pe ghetete cu batista, că doar nu se cuvine să întri cu ghetetele prăfoase în casă domnească! Nu trăim în oraș italian, unde la tot pasul să îmbie curățitorii de ghetete. Câți șterg cu batista pravul de pe bancă ori scaunul, pe care voesc să se așeze! Cu puțină hârtie subțire, care o putem purta în buzunar — că doar nu ocupă loc mult — putem șterge praful și nu ne murdărim batista, care astfel poate deveni stricăcioasă sănătății.

Trad. de Dr. B. BASIOTA

O SCRISOARE

ADRESATĂ TINERIMII ROMÂNE

De Dr. EUGEN BIANU

Frați dragi!

Urmărind zilnic evenimentele, cari se perândiază pe acest petec de pământ, observăm aceiaș notă stridentă a războiului nencetat a diferitelor popoare purtate cu o abnegație oarbă pentru neatârnamea proprie.

Cât de puțini scrupuloși se arată în alegerea mijloacelor, o putem vedea în alianțele diferite, prin cari chiar și state și popoară cândva dușmănoase se leagă, se deobligă unul celuilalt, dar totdeauna din propriul interes.

Îmbrătoșeri diplomatice sincere și nesincere, pe față ziua la amiazi sau noaptea în umbră țin lanț.

Aceasta metodă sau mai bine zis tactică e coetană cu însași omenimea.

În momentul, când singuraticii au înțales neputința lor de a se putea apăra și susținea în fața nenumăratelor amenințări și atacuri — ridicate de semenii lor, — au fost convinși de necesitatea imperativă, că există numai un singur mijloc de scăpare *unirea!*

Astfel au început întâiu a-să alia familiile înrudite, apoi satele vecine, mai apoi popoarele de acelaș sânge și 'n urmă chiar și neamuri străine și clase contra claselor.

Și dacă răsfoim istoria vremurilor îndărăt ne vom convinge, că dela un timp încoace acest adevăr a devenit o poruncă de zi pentru ori și cine, cine vrea să prospereze și să se susțină.

Uniți! — aceasta e deviză puternică ce să deslușește tot mai clar amuțind urletele îngrozitoare a câmpului de

luptă împurpurându-l cu aoreola învingerii — uniții e flamura sub care pornesc în luptă toți aceia, cari doresc un rezultat bun și succes.

»Uniți-vă 'n cuget, uniți-vă 'n simțiri!« ne-a strigat bardul poporului nostru într'un moment de o fericită inspirație. Unii au înțeles însemnătatea acestei chemări și s'au pus pe lucru — alți nu.

Rezultatele atât de frumoase a încorporării tuturor energiilor prin scopul comun au înfăptuit succese demne de admirat mai ales în regatul românesc. Diferitele societăți, asocieri și ligi sunt toate răsunetul drag a devizei »uniți înaintea!«

Dela măsura în care un popor știe să folosească energia sufletului său pentru încheierea unei culturi trainice, pozitive și specifice, care se poarte toate notele distinctive ale însușirilor sale deosebitoare, adecă *naționale*, dela măsura deci în care poate prin organizația energiilor și creațiilor sale robi privirea neamurilor civilizate, atârnă puterea, vrednicia și superioritatea lui!

E firesc deci ca luptele pentru neatârnamare ale unui popor să arete gradul conștiinței la care s'a putut ridica, sau cu această conștiință mai mult sau mai puțin puternică să determine chiar măsura luptelor și mijloacele superioare prin cari să poartă aceste lupte.

— O idee, pe care sum convins, că unul fiește care dintre Voi a purtat'o cândva în piept și o poartă și acum — voesc a aduce acum pe masa dezbaterii a publicității.

Liga tuturor tinerilor români! aceasta e ideea, căruia trebuie să i-se deo o deosebită importanță.

Cred, că a bătut oara a douăsprăzecea și cuget, că nu e permis să perdem nici o clipă pentru încheierea rândurilor, mai ales acum, când din atâtea fronturi ne amenință dușmanii, cari ne-au atăcat tot ce avem mai scump limba, școala, chiar și biserica.

E timpul ca să ne strângem falanga și să ne gătim de luptă, acum! căci vremea nu ne așteaptă, ci va trece peste noi dacă ne vom arăta nevrednici.

Și dela cine ar putea aștepta ajutor și dela cine *are drept* să pretindă acel popor ferecat în lanțuri, pe spatele căruia joacă atâția scăpătați venetici, crearea unui viitor mai drept și bun; dela cine — dacă nu dela tinérima sa?

Ne-ar putea lăsa nemișcați gemetul părinților noștri, — cari aproape înecați în marea greutateților octroiaste pe nedreptul, — își ațintesc rugător privirile asupra noastră?

Căci ce păcate am comis, ca pe acest petec de glie noi să fim străini în casa noastră, să ne batjocurească de venetici la noi acasă!

A fost deajuns, și răbdarea noastră trebuie să aibă un capăt! Și are un capăt, căci îi punem noi capăt, — mai bine mai curând decât mai târziu!

»Să ne unim!« Imi este modesta mea propunere și să punem temelie acelei puternice »*Liga tuturor tinerilor români*«, — intrupată în »*Revista tinerimii*«, — care singură, cred, că va putea da încorporare acestui gând.

Ar fi rușine că 'n vremea ce alții se luptă chiar și pentru ideile altora cu o abnegație oarbă, noi descendenții Romanilor, să mai zăbovim a prinde armele păcii pentru apărarea ființei naționale.

Să ne închegăm, dar frați dragi sub flamura progresului și a culturii pentru marea muncă ce de mult ne așteaptă, să ne întărim educându-ne reciproc pentru eluptarea acelui loc în scara popoarelor, care ne compete.

Cu o datorință în prezent și cu o credință în viitor — înainte!

STEGARIUL

De Alphonse Daudet.

I.

Regimentul sta pe o movilă a drumului de fer și servea de țintă întregii armate prusiene grămădită în pădurea din față. Să împușcau dela 80 de pași. Ofițerii strigau: »Culcați-vă!«... dar de geaba, nimeni nu-i asculta și mândrul regiment sta în picioare, grămădit împrejurul steagului. Pe câmpia plină de holde, de pășuni și luminată de soarele, care apunea, mulțimea de oameni, acoperită de un fum gros și întunecos, sămăna cu o turmă de oi apucată — pe o câmpie întinsă — de întâiul vârtej al unei furtuni grozave.

Dai Ploua fer pe movila aceea. Nu să auziau decât pușcăturile, — ca un zgomot surd — rostogolindu-se în șanț scările și șuerând gloanțele fără întrerupere dela un capăt la celalalt al câmpului de bătaie și vibrând îndelung ca și coardele unui instrument sinistru. Din când în când steagul, care să ridica pe d'asupra capetelor, agitat de vântul puternic, pierea în fum; atunci un glas răsuna — tare și mândru — dominând împușcăturile, horcăiturile murinzilor și injurăturile răniților:

— »*La steag, copii, la steag!*«...

Numai decât un ofițer să arunca ca o umbră în această ceață roșie și semnul eroic, reîntors la viață, plana iarăși d'asupra capetelor.

De douăzeci și două de ori căzu steagul... De douăzeci și două de ori coada sa, caldă încă, scăpată de o mână murindă, fu apucată și ridicată iarăși, și când la apusul soare-

lui, cei ce mai rămăseseră din regiment — o mână de oameni — să retraseră, steagul nu mai era, decât o sdreanță în mâinile sergentului Hornus, al douăzeci și treilea stegariu din ziua aceea.

II.

Acest sergent Hornus era un bătrân fără carte, care abia putea iscăli și căruia-i trebuiseră douăzeci de ani până să capete galoanele de subofițer. Toate mizeriile copilului găsit, toată dobitocirea casarmei să vedea pe această frunte joasă și îngustă, acest spate îndoit de povara raniței, acest mers neștiutor de militar. Pe lângă asta mai era și găngav — dar ca să poți fi stegariu nu-ți trebuie nu știu ce elocință. În sara bătăliei colonelul îi zise: »Tu ai steagul, bravul meu, ține-l bine!»

Și la biata sa tunică de campanie, prăpădită de ploaie și de foc, vivandiera-i cusu pe dată o tresă de aur de sublocotenent. Și asta a fost singura îngâmfare a acestei vieți de umilință. Talia bătrânului soldat să îndreptă; omul ăsta obișnuit să meargă aplecat, cu ochii în pământ, avu de atunci o figură mândră, ochii totdeauna îi ținea în sus, pentruca să vadă fălfăind această bucată de pânză și să o ție dreaptă, sus, deasupra morții, a trădării și a învingerei.

Nu cred c'ați văzut vre-odată un om mai fericit ca Hornus în zilele de luptă, când își ținea steagul, cu amândouă mâinile, înțepenit bine în tocul său de piele. Nu mai vorbea, nu să mișca. Serios ca un popă, a-i îi zis că ține în mână cine știe ce lucru sfânt. Toată viața sa, toată puterea sa erau adunate în degetele sale strânse împrejurul acestei cozi de steag aurită, pe d'asupra căreia șuerau gloanțele și în ochii săi plini de desfidere, cari să uitau la Prusieni drept în față, părând că le-ar zice: »Incerțați-vă să mi-l luați, dacă vă dă mâna!»...

Nimeni nu să încercă însă, nici chiar moartea. La Borny, la Gravelotte, bătăliile cele mai omoritoare, steagul să ducea pretutindeni sfășiat, ciuruit de gloanțe, plin de răni,

dar tot bătrânul Hornus îl purta, cel d'al douăzeci și treilea stegariu.

III.

Pe urmă veni Septemvrie, armata sub Metz, asediul și aceasta ședere îndelungată în noroiul, în care rugineau tunurile, unde soldații cei dintâiu din lume, demoralizați prin nelucrare, lipsă de hrană, lipsă de vești, mureau de friguri și de urât lângă armele lor. Nici căpitanii, nici soldații, nimeni nu mai credea; numai Hornus mai avea încă încredere în viitor. Pânza treicoloră îi ținea loc de toate și pe câtă vreme o știa și o simțea lângă dânsul, i-să părea, că nimic nu e pierdut.

Din nenorocire, fiindcă nu să mai băteau, colonelul păstra steagul acasă la dânsul, în unul din foburgurile Metzului și bietul Hornus era tocmai ca o mamă, care și-a dat copilul la doică. Să gândea neconținut la el. Când i-să urea prea tare, să ducea într'un suflet la el și numai că-l vedea stând în acelaș loc și să întorcea plin de curaj, de răbdare, aducând sub cortul său udat de ploaie visuri de bătălie, de marșurî înainte cu cele trei colori fâlfâind colo sus, pe întăriturile prusiene.

Un ordin de zi al mareșalului Bazaine făcu să se risipească toate aceste iluzii, ca și fumul la suflarea vântului. Într'o dimineață Hornus, deșteptându-se, văzu toată tabăra în picioare, soldații pâlcuri-pâlcuri, aprinși, ațâțându-se, cu țipete de mânie, cu pumnii ridicați înspre aceeași parte a orașului, ca și cum mânia lor arăta pe un vinovat. Ii auziai strigând: »Să punem mâna pe el! Să-l împușcăm!«... Și ofițerii îi lăsa să spună ori-ce. Mergeau la o parte cu capul în jos, ca și cum le-ar fi fost rușine în fața oamenilor lor. Într'adevăr că era ceva rușinos. Ordinul mareșalului să citise înaintea a o sută cincizăci de mii de soldați, bine armați, buni de luptă.

— »Și steagurile?« — întrebă Hornus îngălbenind. Steagurile erau predate cu restul, cu puștile, cu ceea ce mai rămânea din echipagiu, tot...

— »Mii de tu... tu... tunete!«... murmură bietul om, »pe al meu nu vor pune ei mâna« și o luă fuga spre oraș.

IV.

Aci asemenea era ferbere mare. Garda națională, burghezimea, garda nobililor, strigau, să agitau. Deputațiunile treceau, tremurând, ducându-se la mareșal. Hornus, bietul om, nu mai vedea nimic, n'auzia nimic. Vorbea singur înaintând pe »rue de Faubourg«.

— »Să-mi ia steagul? E cu puțință oare? Are el drept? Deie Prusienilor averea lui, trăsurile lui aurite și serviciul său de masă adus din Mexico! Dar steagul e al meu! E onoarea mea. Il opresc să se atingă de el!«

Toate aceste fraze îi scăpau în cursul drumului; dar în fond, bătrânul, avea ideea sa, o idee limpede de tot și hotărâtă: să-și ia steagul, să-l ducă în mijlocul regimentului și să treacă peste Prusieni, cu toți câți ar vrea să-l urmeze.

Când sosi, nici nu-l lăsară să între. Colonelul, furios și dânsul, nu vrea să vadă pe nimeni. Dar Hornus nu voia să știe de asta... Injura, striga, dădu într'o parte sentinela: »Steagul meu!... eu vreau steagul!«...

În sfârșit se deschise o fereastră.

— »Tu ești, Hornus?«

— »Eu, colonele, am...«

— »Toate steagurile sunt la arsenal, n'ai decât să te duci acolo, ți-se va da o adeverință!«...

— »O adeverință? Și ce să fac cu ea?«...

— »Așa-i ordinul mareșalului!«

— »Dar, colonele,«

— Lasă-mă în pacer!«... și fereașta să închise.

Bătrânul Hornus să clătina ca un om beat!

— »O adeverință... o adeverință!«... repeta el ca o mașină... În sfârșit porni și de acolo, neînțelegând nimic alta, decât că steagul era la arsenal și că trebuia să-l aibă cu ori-ce preț.

V.

Porțile arsenalului erau date la părete, ca să lase să treacă furgoanele prusiene, cari așteptau înșirate în curte. Toți ceilalți stegari erau acolo, vre-o cincizeci-șasăzeci de ofițeri, sdrobiți și tăcuți și furgoanele, cari stau în ploaie, apoi oamenii adunați la spatele lor, cu capul gol: a-i fi crezut, că e o înmormântare. Într'un colț toate steagurile armatei lui Bazaine erau trântite unele peste altele pe pardoseala noroiasă. Nimic mai trist, ca aceste bucăți de mătăasă, acești ciucuri de aur și aceste cozi, aruncate jos pe pământ, întreagă grămadă de scule glorioase murdărite de ploaie și noroiu. Un ofițer de administrație le lua unul câte unul și la apelul regimentului său, fiecare stegariu înainta să ia o adevărîță. Tepeni și nemișcați, doi ofițeri prusieni supravegheau încărcarea.

Și voi vă duceți astfel, steaguri sfinte și glorioase, arătându-vă sfășieturile, măturând pardoseala, triste ca niște paseri cu aripile tăiate. Vă duceți mănjite cu rușinea lucrurilor frumoase și fiecare din voi lua cu sine o bucățică din Franția. Soarele lungilor marșuri rămânea între cutele voastre. În semnele gloanțelor voi păstrați amintirea morților necunoscuți, căzuți cu ochii la steag...

— »Hornus, e rândul tău... Te cheamă... du-te de-ți ia adevărîța«...

Să mai gândea el la adevărîță!

Steagul era dinaintea lui. Al său era cel mai frumos, cel mai sfășiat din toate... Și, revăzându-l, credea, că e încă pe movilă. Auzea șuerând gloanțele, scările rostogolindu-se și glasul colonelului: »*La steag, copii!*« Apoi cei douăzeci și doi de tovarăși morți și el, al douăzeci și treilea, alergând — la rândul său — ca să-l ridice, să țină bietul steag, care șovăia fără un braț puternic. Ah! în ziua aceea jurase să-l apere până la moarte. Și acum?

Gândindu-se la asta, tot sângele din inimă i-se sui în cap. Beat, nebun să asvârli asupra ofițerului prusian, îi smulse steagul, iubitul său steag, pe care-l apucă cu amân-

două mâni. Apoi să încercă să-l mai ridice odată'n sus, să-l ție drept, strâgând: »La steag co...«, dar glasul i-se opri în gât. Simți coada steagului tremurând, lunecându-i din mâni...

În acest aer greoiu, acest aer de mort, care apasă așa de greu peste orașele predate, steagurile nu mai puteau fâl-fâi, nimic mândru nu mai putea trăi...

Și bătrânul Hornus căzu trăznit...

VALENTIN DRĂGANU

GLOSSE

»*Mutamur*«. Acum după sancționarea legii electorale Tisza—Lukács, prin care să înlătură sufragiul universal va fi de interes de a să relimprespeta vederile urzitorilor principali ai activității, cari pe timpuri preconizau ei înșiși pasivitatea pentru cazul sancționării proiectului Andrassy, care în tot cazul pentru Români nu era mai rău ca și actuala lege.

De aceea reproducem o revistă politică din 1908:

»De vreme îndelungată nu s'au mai aprețiat, ba nici s'au prea înregistrat, fenomenele vieții noastre politice; aceasta din motive bineînțeleiate. Acum însă intrăm iarăși în timpuri istorice. Situația internă, ca și cea externă, ne arată că iarăși urmează vremuri serioase, când tot cuvântul și tot pașul trebuie, mai mult ca ori când, bine cumpănit. Ne simțim datori tocmai de aceea a înregistra faptele mai marcante, și a le apreția, încât se pare de lipsă, pentrucă e timpul suprem, ca să se spună lucrurile pe nume bărbătește, și să facem față curentului unilateral, care ne duce din groapă'n groapă. Iată de ce ne propunem a da în fiecare număr pe lângă altele și câte o revistă politică.«

* * *

»Se știe, că »activitatea« de azi, care era propusă la vreme ca o mântuire, și care ne-a adus, unde suntem astăzi n'a fost emanațiune, a voinței organizate în partid a poporului nostru, cum fusese la timp pasivitatea, în decursul mai multor decenii, ci a fost vărâtă prin suprinderi, aranjate de câțiva oameni, cari n'aveau răbdarea muncii grele, ce li-se cerea, dar în schimb aveau cu atât mai mare râvnă după gloria efemeră și popularitatea ieftină, ce și-au și căpătat-o în curând. Doar »activitatea« a introdus-o la noi

triumviratul bine cunoscut, care s'a întâlnit la Dobra, deși pornea din 3 direcții mult-puțin deosebite. Dl Dr. Aurel Vlad a »pășit« la Dobra, în contradicere vădită cu determinațiunile conferențelor naționale și ale comitetului partidului național, din care făcea parte, și a fost asistat de fapt de Dr. Al. Vaida, de asemenea membru al comitetului, ale cărui norme le încălca, — și de Ion Rusu Șirianu, dela Arad, care de mult deja era în vădită contradicere cu comitetul partidului național.

Adunarea dela 10 Ian. 1905, — care zice că a decretat »activitatea« — de fapt nu avea alt scop decât ca să legitimizeze fătul nelegiuit politic al acestui triumvirat »activist«, cum a și făcut, dând o legitimare postumă unui act pripit, nesocotit și nepregătit, care pe lângă multele sale cusururi, mai avea și acel mare cusur de a fi răsărit din nedisciplină, din desconziderarea tuturor normelor și factorilor politici considerați la noi ca singurul îndreptar și singuri îndreptători în cele politice.

Și ce ironie amară a sorții! După abia 3—4 ani tocmai acei trei matadori, pentru care o întreagă adunare și-a călcat pe inimă, pentru a legitima disordinea de mai înainte, — tocmai ei, desmerdații creatori ai »activismului« vin acum, unul după altul, și — se declară pentru pasivitate!»

* * *

»După experiența de 3—4 ani nu avem să punem mare pond pe declarațiile personale ale acestor domni, și nu le putem lua în serios, dar fiindcă li caracterizează, le însemnăm:

Dl Dr. Vaida, care mai mult a dus activitatea la absurd, este care mai întâiu a accentuat pasivitatea, cătră un ziarist din Viena. După aceea într'o adunare poporală ținută în Brașov (19 Oct. v.) a spus »că la caz că Coroana ar încuviința proiectul lui Andrásy, după părerea sa personală, Românii ar trebui să reîntre în *pasivitate* fiindcă, după tot *trecutul nostru* (acum ține seamă și de trecut! »Or.«) noi numai politică românească și dinastică putem face, iar în

cazul dat aceasta nu s'ar mai putea face«. (»Țara noastră« nr. 45 p. 367).

Deputatul Dr. Aur. Vlad scrie în »Lupta« (nr. 215) un articol, în care zice:

»În »Népszava« (organul socialdemocraților. »Or.«) Garami Ernő, redactorul acestei foi, face propagandă pentru pasivitate parlamentară, la caz că proiectul lui Andrassy va deveni lege. — Nu-i vorbă, clasa muncitorilor este grav atinsă prin acest proiect. Pluralitatea și votul pe față este fără îndoială îndreptat și în contra socialiștilor, dar mai ales contra naționaliștilor.

»Eu cred, că la caz că reforma lui Andrassy ar fi aprobată și de Coroană, nici noi naționalitățile nu mai avem ce căuta în parlament«.

* * *

»Al treilea ortac »im Bunde«, înțelegem pe dl Ion Russu Șirianu, e și mai categoric, și mai explicit, aproape prea explicit. Pornind dela declarația amintită a deputatului Vlad, zice:

»Acela care a fost acuzat că a nesocotit solidaritatea inaugurând activitatea la Dobra, fără ca prealabil să se fi pronunțat conferența națională, vine acum și cu aceeași sinceritate recunoaște, că e foarte probabil să fim siliți cu toții a reintra iarăși în pasivitate«.

Fără a voi să preocupe, dl R. Ș. declară în pluralul maiestatic, ce șede atât de bine unui tribun, ca D-sa, „chiar de pe acum ne putem pronunța și noi, că împărțăm aceleași idei“. Apoi luând în seamă legea lui Andrassy și împărțirea tendențioasă a cercurilor, zice:

„O frământare pentru învederarea unui adevăr pe care îl știm chiar de pe acum, nu are înțeles. Aceasta (adecă „pasivitatea“ „Or.“) atât ca protest solemn împotriva nedreptății, ce ni-s'ar face, cât și pentruca puterile să ni-le putem valida pe alt teren, cu mai multă perspectivă de a realiza ceva pentru întărirea poporului. Vom face în tot cazul politică mai puțină, dar în schimb vom putea consacra

vreme mai multă afacerilor culturale și economice, unde este foarte mult de făcut“.

„Trebuie să constatăm anume, că de când s'a inaugurat activitatea parlamentară, toate forțele neamului au fost preocupate aproape exclusiv cu politica, celelalte afaceri rămânând pe al doilea plan, măcar că cu concurența mare a neamurilor, întâia grije, activitate și jertfă trebuie să o avem pentru chestiile culturale.

„Dacă am avea o țărâtime mai cultă, dacă am avea o burghezime mai număroasă și o clasă de cărturari bogați și număroși, da, atunci s'ar putea purta o luptă parlamentară în ori ce împrejurări, fie cât de grele... Așa însă, când aproape în fiecare comitat lupta rămâne în sarcina a câtorva cărturari, cari n'au nici timpul să cutreiere toate satele, e imposibil să poți ajunge la vre-un rezultat în raport cu munca și oboseala prestată. Pentru că ar trebui să luptăm pe două fronturi; întâiu pentru luminarea și deșteptarea maseilor poporului, iar în al doilea rând să luptăm față de o lege, care ne-a luat așa zicând puțința ori cărei izbânzi...

„De abuzurile și brutalitățile ce ar fi capabili să ne facă agenții unui regim electoral oligarh, nici nu mai amintim.

„Iată de ce în privința celor sus espuse credem, că vom fi toți d'o părere și în dieta aleasă pe baza pluralității votului nu pot să între decât Români, cari pentru un os de ros sunt gata să tradeze interesele superioare ale neamului și să calce în picioare demnitatea partidului național“.

Credem, că în fața tribunalului evenimentelor, espunerile reproduse nu mai reclamă — glosse.

* * *

În schimb reproducem câteva glosse remarcabile asupra activității, date în »Luceafărul« într'un judicios articol a d-lui Ion Brad sub marca „un jubileu: Dobra—Sasca“, deși cu direcțiunea activistă oportunistă a autorului nu ne putem uni.

»Di Aurel Vlad prin căderea dela Sasca și-a serbat jubileul de zece ani al învingerii dela Dobra. Poate di Vlad nici nu și-a dat seama de acest jubileu trist, pe care îl

Inregistrăm și noi cu toată jalea clipelor de îngropare. Căci ce alta e o alegere într'un cerc curat românesc, când se termină cu înfrângerea flamurei noastre de luptă, purtată de cei dintâiu stegar, de dl Dr. Aurel Vlad, și apărată de niște »eroi«, ca alegătorii din Sasca? Gândindu-ne la această înfrângere dureroasă, simțim în suflet fiorul unor prevestiri. După cum prin biruința dela Dobra s'a îngropat epoca pasivității din viața noastră politică, tot așa alegerea dela Sasca ni se pare prima cruce pe mormântul activității politice sentimentale și romantice. În mintea noastră căderea dela Sasca ia proporțiile unui memento, care cere o nouă îndrumare a politicei partidului național român. Dela Dobra până la Sasca am câștigat o experiență bogată, care trebuie să ne deschidă ochii spre alte orizonturi, spre alte căi, cari ne înlesnesc mai ușor realizarea idealurilor noastre politice. În cei zece ani din urmă s'au schimbat împrejurările atât în sânul partidului național cât și în sânul puterii de stat, cu care avem să luptăm.«

»Dacă vom căuta să înțelegem și să explicăm căderea dela Sasca, credem că vom găsi mai ușor și noile mijloace de luptă și de apărare. Să avem deci o clipă îndrăzneala de a privi adevărul și realitatea în față«.

»Pentru Unguri elementul românesc a rămas, însă, învâluit într'o taină, de care aveau un fel de teamă a necunoscutului. De aceea în epoca pasivistă nici n'au îndrăznit guvernele să dea lovituri grele existenței noastre naționale. Procesul memorandumului și ordonanța lui Hieronymi, prin care s'a desființat partidul național român, loveau numai în reprezentanții politici, dar nu în însăși existența noastră națională«.

»Dl Vlad, cu o seamă de tovarăși de idei au călcat solidaritatea și disciplina națională oficială, candidând, în Iunie 1903, la Dobra cu programul partidului (?l Red. Or.) fără autorizația și contra voinței reprezentanților lui«.

»Reprezentanții politicei activiste au admis oportunismul politic, renunțând la pasivitate, dar n'au rămas consecvenți sistemului oportunist. Au păstrat ceva din îndărătnicia prin-

cipiilor pasiviste de câte ori era vorba să pacteze cu guvernul ca partid al poporului românesc, dar de pactări și compromisuri parțiale nu au fost străini. Așa de pildă, chiar cercul Sasca la alegerile trecute a trimis în parlament un deputat român guvernamental, iar dl Dr. Teodor Mihalyi, în cercul Ileanda-mare n'a avut contracandidat din partea guvernului și a. m. d. Prin pactările parțiale s'a clătinat încrederea obștei românești în intransigența, solidaritatea și disciplina partidului, iar guvernul ungar a observat că intransigența noastră nu se razimă pe o convingere neclintită și pe o putere reală.»

»Guvernul ungar astăzi a ajuns la convingerea că poate desființa ușor partidul național român, alegând în fiecare cerc românesc un deputat român guvernamental, fără să mai facă pactări cu reprezentanții legali ai poporului nostru. Nu vrem să ne dedăm la profeții, dar ne așteptăm ca la viitoarele alegeri cercurile românești să aleagă deputați români guvernamentali și ca în toate sau aproape în toate cercurile candidații partidului nostru să cadă. În acest caz guvernul ungar va trâmbița cu emfază că adevărații reprezentanți ai poporului românesc sunt deputații guvernamentali, cari se identifică și aprobă politica statului chiar și atunci, când ea țintește desființarea noastră ca neam. Deputații români guvernamentali, fiind recrutați din elemente inconștiente, nu vor protesta. Astfel partidul național român va rămânea în aer, va fi un partid înfrânt, care cine știe câtă vreme va sta în amortiție. Presa va rămânea singura armă de luptă.»

Intrebăm noi acum: preferă politicianii noștri o înfrângere activă unei rezistențe pasive?

* * *

Opera «culturală» a Kulturegylet-ului este dovedită odată mai mult prin esecelentul cunoscător al orientului, diplomaticul publicist *Leopold Mandl*, care în scrierea sa »Oesterreich-Ungarn und Serbien«, la pagina 43 arată, că scrierea cunoscutului agent provocător și denunțiant politic

Nastici, „Finale“, a fost tipărită cu cheltuiala Kulturregylet-ului din Ardeal.

Suntem recunoscători eruditului autor pentru desvălirea adevărului, că cu ce bani s'a tipărit acel „Finale“, pe baza căruia s'a pornit procesul de înaltă tradare în Zagrab, fiind că ne putem da seamă odată mai mult, cari pot fi acțiunile acestei societăți și în chestiuni, cari ne ating pe noi de aproape.

* * *

Sângele apă nu se face... credeam noi mai dăună-zi cetind în o foaie din Cluj, că o seamă de moșieri din Țara românească, cari erau să vină pe la Cluj, ca oaspeți ai clicei dela putere, ca să vadă moșiile domnilor din Ardeal, s'au lăsat de gândul de-a mai veni la tâmbălău. Foaia ungurească din vorbă îi dăscălea strajnic, învățându-i omenie pe oaspeții, cari zice-se s'ar fi îndârjit de-a mai veni. Și cu toate acestea vor veni. Și sângele tot nu se face apă. Nu, fiind-că ei n'au sânge în vine, ci »bragă« bulgărescă și »zamá de prune« grecească. Inzădar vreau să facă domnii noștri paradă cu oaspeții lor, ca și când ar fi Români. Nu-s! Ci sunt »bulgăroi cu ceafa groasă, grecotei cu nas subțire«. Nu este nici un singur nume de boer românesc între ei, ci numai înstăriți din vloga țaranului ca vechili și vătășel, arăndași și antreprenori: **ciocoi** de-a valma.

Acest fel de oameni au împins la revoluție, prin neomenoasa lor exploatare, de cinci ori pe țaranul din Țara românească, de când a venit cu izbândă și a adus cu prețul sângelui său nea-tárnarea țării de pe câmpiile Bulgariei. Vin acum ciocoi Țării și în Ardeal! Vin negreșit să-și desăvârșească meșteșugul, învățând ce n'ar fi pus în lucrare până la anul 1907 de jalnică amintire. Dacă ar fi Român, n'ar putea să vină să-și bată joc pe franțuzie de durerile țaranului nostru, să-și scalde privirea cu ironie în biserica prăbușită, în școala îngenunchiată pretutindenea, în fondul grănițelor confiscat, în lacrămile orfanilor dela Mărgineni, în suferințele întemnițaților dela Sătmăr, în cutremurul mut al țaranului, ce să zbate între sapă și lopată și drumul spre America, nu! mai ales să aplauzeze cu frenetrie plănuirile de pauperizare a elementului românesc iscodite prin trifoiul găzduitor dela Cluj.

Astfel vin frați fericiți la frați fără noroc? Nu! Aceștia nu sunt frați de-ai noștri. Ei sunt ai lor. Ai lor să fie!

Reîntorși ca înstrăinați la vetrele românești, înnegurați de șampania ungurească, excursioniștii vor putea raporta, că dintre toate ramurile de agricultură din Ardeal s'au ales cu mai mult din — pescărie. Ori-ce vor zice, ori ce vor face pentru pofta aceloră, cari îi întrețin, ori cât vor fi de păziți față de țaranul din Ardeal de pe-nele de cocoș, ei pretutindenea pornind dela Flămânzi, trecând pe la Predeal și ieșind pe la Nouă-sulițe vor ceti în fulgerarea ochiului românesc vrând nevrând întrebarea mulată în fiere:

Ciocoi pribegi, bătuți de vânt,
Aveți cu iadul legământ?

O epistolă a Metropolitului A. Sterca-Șuluțiu.

Dăm în cele următoare o scrisoare a nemuritorului Metropolit către fericitul Ilie Măcelariu, scrisă din prilejul când acest bărbat a luat cuvântul în limba românească în dieta din Pesta în cauza Transilvaniei:

Illustrissime Domne Consiliarie!

Primind cu posta noastră de aseară înștiințarea gazetelor, despre adevărat eroica purtare a Ilustrității Tale în interesul naționalității și a limbei noastre române, dezvoltată în fața dietei din Pesta, în ședința ei din 7 Martie a. c. grăbesc pentru aceasta purtare a-mi aduce cea mai vie și cordială a mea recunoștință și mulțumită.

Eu totdeauna am recunoscut în Ilustritatea Ta pe unul dintre cei mai adevărați și credincioși fii ai națiunii noastre, cari nu sunt ca floarea soarelui, care se întoarce tot cam într'acolo, unde mai tare strălucește soarele; iară aceasta acum în timpul, și locul cel mai critic pentru națiunea noastră, o ai manifestat-o în faptă.

Mulți și fericiți ani Illustrissime Domnel!

Curagiul — ce numai cu o deplină resignațiune se pune în lucrare — de a vorbi într'o dietă maghiară, a căreia limbă maghiară e sancționată de lege, în limba românească e întru adevăr o cutezare heroică, dar cutezării acestei heroice i-ai mărit gloria cu aceea, că prezidentul dietei, care întru apărarea exclusivului drept a limbei maghiare pentru dieta din Pesta, îți opunea legea din 1848, spre apărarea dreptului limbei române, nu te-ai sfiit a-i opune legea din dieta din Sibiu dela 1863—64, care limbei noastre române îi asigurază egalitatea dreptului cu a limbei maghiare.

Să trăiești Illustrissime Domne Consiliare!

Se poate, că mulți — poate unii și dintre noi — să nu dea purtării acesteia multă însemnătate. Ci fii sigur, că aceasta purtare pentru cauza națională nu numai de prezent, ci și pentru viitor are o grandioasă însemnătate. Întâiu pentru că ai zguduit inimile cele împetrite și le-ai adus în perplexitate și le-ai muiat: ce se vede și din cuvântarea lui Deák Ferenc urmată după încercarea Illustrității Tale în care tacite se cunoaște, că deși de prezent nu, dar nu-i departe acel timp în care egalitatea naționalităților și a limbilor, va să triumfeze. Ai băgat un cui în inima lor. Ai sămănat o sămânță într'un pământ sec cu adevărat steril, însă așa afund cât nu-i va lipsi umezeala, care cu timpul să producă o așa plantă roditoare pentru națiunea noastră, care aruncând rădăcini puternice nici viforile să nu o mai poată smulge.

Să trăiești dară Illustrissime Domnel — și a treia oară zic. Și expertelor și până acuma afecțiunii de amicitie recomandându-mă rămân al Illustrității Tale

Blaj, 12 Martie n. 1867.

Umilit Serb

Alexandru St. Șuluțiu

Archiepiscopul și Metropolitul
Albei-Iuliei

*Adresa lui Veggezi Ruscalla și soții**

Torino, 12 Aprilie 1867.

*Dlui Elia Macelariu, român transilvan deputat în dieta
dela Pesta.*

Inimoasa apărare ce ai făcut la dieta Ungariei drepturilor Românilor dependenți de coroana Austriei, spre a se

* Aceasta adresă a fost dată de marele filo-român și de soții lui din prilejul cuvântului rostit în limba românească prin Ilie Macelariu pentru Transilvania în dieta Ungariei, cuvânt suprimat cu forța.

bucura de autonomia lor națională, a escitat admirarea liberalilor Italiani, cari văd în Dta un adevărat fiu al Romei, un demn frate al locuitorilor din Istria și Trenta, cari și ei vor a se bucura de naționalitatea lor.

La poalele Carpaților, ca și la poalele Alpilor retici și norici, cauza este aceeași: Sfânta cauză a naționalității. În momentul când Germania se constituie, când Italia voiște a se completa, nobilele Dtale cuvinte dobândesc un răsunset în toate inimile.

Italia, care este mama patria a Românilor, Italia tresare de bucurie, cugetând, că se apropie ziua când dogma naționalității va fi baza adevăratului drept al ginților, în loc de principiul dinastic și noi subsemnații, în numele mai multora din compatrioții noștri, îți prezentăm, Dle, felicitările noastre, c'ai susținut drepturile unei națiuni surori contra călcărilor altei națiuni, care n'a învățat nimic din nefericirile ce a îndurat, și a rămas oarbă în fața spiritului etnic ce să desvoaltă, să propagă și nu poate decât a triumfa într'un timp ce nu va fi prea lung.

Onoare, d'una sută, d'una mie de ori onoare țiel
 Liberalii italieni te admiră și te salută!

Vegezzi Ruscalla

și alte 35 semnături.

De pe timpurile stăpânirii Saşilor.

Avem noi Ardelenii particularităţile noastre specifice ardelenesti, cu de cari nu se mai pot mândri nice unii dintre semenii noştri locuitori în alte ţări, — înţeleg particularităţi în feliul suferinţelor din trecutul nostru de jalnică amintire! Şi suntem atât de bogaţi în atari suferinţe culese în decursul veacurilor de robie, încât, cu puţină osteneală, am putea umplea un răboj pentru toate zilele anului din călindar.

Este soartea popoarelor în lume să stăpânească sau să fie stăpânite, şi le vedem împăcându-se cu soartea lor, fie de bună voie, fie de silă. Dar par'că şi stăpânitorul cel de drept, care şi-a creat soartea cu sângele său, fie acela de obârşie cât de barbară, nu este chiar atât de nesuferit precum s'ar crede. Cui nu i-se revoltă însă firea faţă de asupririle unor »stăpâni luaţi din drum«, precum le zice poetul?

Iată în câteva zile se împlinesc 200 de ani de când Saşii din oraşul Bistriţa au luat împotriva neamului nostru măsurile înşirate în documentul pe care îl reproducem în cele următoare, după o copie făcută prin Florian Miches înainte de 50 de ani:

Extractum protocolli magistratus et centumviralis comunitatis bistriciensis super exturbatione valachorum e suburbiis suis habitantium facta die 15 mai 1713.

Mivel az beszterczei tanács nem kicsiny kedvtelenséggel látta s tapasztalta minémü nagy megbecsülhetetlen károkat tett légyen s tégyen határunkon, veteményes és gyümölcsös

kérteinkben, szállóinkben, szénafüveinkben, és erdeinkben is, az hofstatzban es majorokban lakó, város körül lévő, esztendőkről esztendőkre erősen szaporodó és nevededő káros és szapora oláhság, az holott (mikoron a hofstatzban és majorokban lakó szászság vagy az isteni szolgálatra az templomban vagy egyéb közönséges, vagy kegyelmes urunk Ő felsége elkerülhetetlen szolgáltyában foglaltatosok), az oláhság mezeinket, kerteinket és szállóinket is által még által vizsgálván, olyan károkat tésznek, hogy a szegény civis sokáig szomorú szívvvel emlegeti meg örökségében perpetráló excessusit; ennek felette mihelyt az város kapuit bezárják az oláhság sok marháit az tilalmasban réteinkre hajtván az bérekedett városi embereknek nem csak szénafüveiben, hanem az gyümölcsös kerteiben is gyümölcsfáiban, mikoron azokat szaggattyák s csonkityák, megbecsülhetetlen károkat tesznek, melyt nagyobb mértékben éxperiálnunk kellett, az mikor a város propter contagionem occludaltatott és az vidék circumscribaltatott (semmit nem hajtván az akkori ben a városban levő commendans parancsolatjára hogy magokat az majorokban benn tarcsák) akkor a számlatan sok épületre való és egyéb gyümölcsös fáknak levágásával annyira pusztították határunkat hogy annak nagyságát nehéz volna leírni. Ezen kívül is határunk kicsin és szűk voltához képest sok marhájokkal oly siralmas károkat okozván, deliberalt az beszterczei magistratus, unanimi consensu collegii centumviralis, hogy az fen említett majorokban és az város körül lakó oláhság ismét in perpetum az hofstatzból elimináltassék, nem provenialhatván egyébbképen sok féle latorságinak, és nem tanálhatván fel egyéb utat modot, mely által ezen sok perpetráló excessusok s károk tolálhatnának és ez végre profigáltatott nekik az terminus abeundi ultima hujus mensis, ilyen képpen: Hogyha I. Junii egy illjen oláh itt találtnék annak háza tüzzel porrá tétessék az régi szokás szerént, az mely ab antiquissimis temporibus ennél az városban volt és practisaltatott illjen declaratioval mind azon által: Hogyha valamely méltóságos ur, vagy fő ember, vagy csak közönséges nemes ember jobbágya volna is térjen vissza

mindjárt s redealjon földes ura földjére, az honnat el szökött, mint hogy azon kívül is cum tempore, revocaltatnék s azok visszaadását parancsolja az nemes haza törvénye is. Egyébb rendben lévő és szabad oláhok pedig az kik oláh vidékünkől ide telepedtenek, nem kicsiny prejudiciumára a szász nationak, azok térjenek helységekbe vissza s occupálják élébbeni házakat és örökségeket.

Ha egyébb helyekről is ide szármoztak volna szabad oláhok áljon szabadságokban s menjenek a Szamosra, oláh vidékünkben lakni. Is minthogy a szász falukból is sok panaszkok obvenialnak, hogy az oláhok potenter közikben telepednek, házakat építenek, ellenben a szászokkal a terhet in paritate viselni nem akarván, az oláh natio erősen szaporodik — az miénk peniglen kissebbedik s fogy, mely kitetszik abból hogy az régi eleink által erigált épületeket nem consevalhatyuk, az oláhok penig derekasan épülnek mind az Vermesi Szép-Nyiri, Pintáki, Kis-Demeteri és egyébb faluink keserves példájok, az holott az szászok egészben majd deficiált luculenter megmutatyák; Találatott azért ez az expediens és stabilialtatott is egyszersmind prolege, hogy az régi possessioata oláh familiák és lakosok megmaradjanak ugyan, az kik penig most közikben menni attentálnak azok semmi képpen ne acceptaltassanak, hanem ha jobbágyok religaltassanak örökös urok földjeire s jóságaira, ha peniglen szabad oláhok lennének menjenek natiojokhoz a Szamosra lakni, az hol elégséges pusztá hely nekik jó alkalmatosságokra léssen; hogy ezáltal omnibus satisfaceat, és mindenik natio régi időkről fogva néki assignált és usurpált lakó helységében Istenünknek és Urunknak szolgálhasson.

L. S. Extradatum per Danielelem Klein Jur. Cittis.
Reg. Lib. Bisztriciensis Notarium.

Copiat prin Florian Mikes la 26 Martie 1865.

Credem că de comentar nu este nevoie!

ROMUL CÂRNU.

În amintirea fericitei Ioana Bădilă.

(Cuvânt festiv, rostit de *Nicodim Cristea*, președintele tinerimii române din Cluj, în ședința publică închinată susnumitei).

Domnilor și Fraților,

De câteori ne adăpostim la umbra eroilor trecutului nostru, de atâtea ori simțim parcă slăbiciunea noastră și o însuflețire neînțeleasă pentru faptele mărețe ale acelor eroi. De multe ori întinerim sufletește vorbindu-ni-se despre cei trecuți între eroii naționali, durere însă nu totdeauna dăinuește însuflețirea; aceasta, cu toate că ne știut rostul praznicelor naționale în plămădirea sufletului românesc, totuși serbările acestea nu au totdeauna urmările dorite.

De astă dată dată am nădejdejedea însă, că scoțând învățăminte din viața unei adevărate Românce, ne vom întări și mai mult în lupta noastră spre înaintare.

Și mai ales Tinerimea universitară română din Cluj are datorința fiască a culege învățături din povestirea pe scurt a vieții scumpei sale matroane Ioana Bădilă.

Trifoiul însuflețirii noastre constă — precum știm — din 3 suflete mari. Mult-puțin să știe despre două icoane de îmbărbătare ale noastre: fericitul Petran și marele Stroescu; s'a cam dat uitării însă icoana luminoasă a adevăratei mame a noastre, precum se poate numi neuitata Ioana Bădilă.

La întrebarea; cine a fost I. Bădilă? ne vor răspunde cei-ce au cunoscut-o și istoria numai în cuvinte de laudă. E deajuns a reprivi trecutul familiei sale, pentru a ne convinge, că avem de-a face cu un vlăstar nobil, altoit la

sânul unei familii distinse românești. Tatăl său Demetriu Moldovan, bucurându-se de mare vază, ajunge la cele mai înalte ranguri. El încă e trimis de pe »Câmpul liberității« ca delegat al »Memorand«-ului la împăratul. Nu peste mult e silit a-să refugia în țară împreună cu prefectul Solomon din calea stăpânirii maștere. Prin anii 1861 e secretar la cancelaria aulică din Viena, iar la 1863 e sfetnic împărătesc tot acolo. În vremurile acelea e trimis și ca deputat în »sfatul imperial« din Viena. Ceace i-a asigurat nemurirea e faptul, că el a contrasemnat legea despre egala îndreptățire a națiunii române din an. 1863; el a fost apoi acea inimă mare, care s-a expus cu toată puterea la curte pentru punerea pe picior liber a viteazului erou de pe vremuri: Avram Iancu. — Tot atât de vestită în porniri sănătoase închinată fericirii neamului e mamă-sa Ioana Moldovan n. Farkas, o nepoată a mitropolitului Șuluțiu.

E firesc deci, ca din părinți atât de aleși să se nască o patronesă a Tinerimei, ca Ioana Bădilă, care prin faptă și cuvânt a dat dovezi de înțelegere a chemării unei Tinerimi cu datorințe serioase față de neam. Ea a fost pătrunsă de cuvintele unui mare învățat neamț: »reforma lumii începe cu creșterea Tinerimei« de aceea și-a dat agonisita vieții sale: suma frumoasă de 75 mii mii coroane pentru edificarea unui internat pe seama universitarilor din Cluj. A prevăzut toate nevoile de azi ale noastre de aceea a jertfit atâta pe altarul creșterii mlădițelor tinere. În toată viața sa a fost condusă apoi de adevărul spus de scriitorul renumit Tolstoi în cuvintele: *vieța tuturor* e adevărata vieță, nu *vieța fiecăruia* numai pentru sine«. Pentru *vieța tuturor* a obosit zi și noapte, fiind cu trup și suflet un sprijin puternic al săracilor, ce-i cereau mila. Mână'n mână cu prezidenta de azi a »Reuniunii femeilor« din Sibiu a lucrat mult pentru înflorirea Reuniunii făcându-se vrednică de stima tuturor în postul de vice-prezintă a aceleia.

Multe sunt apoi și celelalte fapte ale sale, închinată binelui obștesc; timpul însă e prea scurt pentru a le reînvia toate acele semne de iubire a limbii și neamului.

Nemuritoare va rămânea Ioana Bădilă și prin cuvintele spuse din inima Tinerimei, cari au să fie călăuza noastră de mâne. Dorința ei cea din urmă e aceasta: »Tinerimea să fie animată pururea de ideile libertății naționale și a corectității cavalerești«. Iată două sfaturi, dela împlinirea cărora atârnă viitorul nostru. Iată credeul de azi al Tinerimei, care trebuie să fie rostit cu sfințenie de tot studentul Român și care are să pună pe gânduri pe cei ce privesc cu neîncredere și dispreț mișcările mai nouă ale studențimei. Să săpăm deci adânc în inimile noastre cuvintele: libertate națională și corectitate cavalească, ca să câștigăm *noi* biruința.

Când vezi atâta îngrijire părintească de viitoriul Tinerimei, îți răsare în minte chipul atâtor mame Române, cari au dat dovezi înălțătoare de însuflețire pentru cauza românească. Când te gândești la binele, ce ar putea face mamele Române, dacă toate ar fi conduse de simțiri atât de nobile ca Ioana Bădilă, îți plâzmuiești oareși cum un viitor de aur pe plaiurile românești. Și mai ales acum, când sufletul ființelor plâpânde încredințat mamelor și numai în linia a doua școlii, acum — zic — e mai mare nevoie de a avea mame harnice, cari să se apropie tot mai mult de cea ce numim »Româncă adevărată«. Atunci, când fiecare mamă va ajuta prin vorbe și fapte la întărirea simțământului național, când femea va da casei o înfățișare românească, va îngădui numai vorbă și petrecere românească, atunci — zic — e nădejde, că vom merge mai hotărît pe calea culturii și fericirii.

Și acum — ca să dăm dovezi, că înțelegem și noi însemnătatea faptelor frumoase ale fericitei I. Bădilă, n'avem decât să jurăm sărbătorește, că vom face tot, ce ne stă în putință, pentru a duce la izbândă visul sărbătoritei noastre, că noi încă vom da sprijinul bănesc pentru zidirea unui adăpost după toate recerințele al studențimei din Cluj și că vom adresa un memorandum Asociațiunii și publicului nostru în cestiunea grabnică a înființării Internatului, pentru care singur Ioana Bădilă a dat suma sus amintită, care trece azi de 200.000 coroane. Deie Dumnezeu, ca acest vis al tuturor Românilor de bine trup să se facă!

Blondinei cu șalul roșu.

*Ca trandafirul dela peptul tău
S'or stinge'ncet părerile de rău...
Ți-a rămânea doar primu-mi madrigal
Pe un evantai de aripi de papagal.*

*Vei îngropa'n uitare tot ce-a fost,
Dând altori doruri, dulce adăpost
Și n'oiu mai știi pe unde pașii-ți porți,
Și nu-i mai știi de-s între vii ori morți.*

*Iar haina ta cu copcii de argint
Ți-a spune trist că dragostile mint
Și lampa ce veghiază alcovul tău
În visul ei te va vorbi de rău.*

A. COTRUȘ.

MOMENTE

(*Pro domo*). Un autorizat cu patentă își permite luxul de a face apologia fatalului comunicat al comitetului, lansat cu prilejul suspensiunii temporare a tratativilor cu guvernul de »vădită bunăcredință«. O face aceasta apologie în formă de polemică, mai ales cu directorul revistei noastre, căruia însă îi deneagă cinstea de a-l numi, desigur fiindcă nu a profitat de beneficiile ce le oferă cauza plus că nici de penzie nici de plată, ci numai de temniță și de exil.

Întălegem foarte bine, că mențiunea onorabilă i-a denegat-o, ba i-a denegat D-lui Moldovan chiar și bunăcredința, pe când guvernului i-o atribue, un autorizat al vremilor noastre, care și-a început cariera ca defenzor al D-lui Dr. Alexics, tras la răspundere când pe vremuri ca student al tribușii societății »Petru Maior«, că ar fi serbat centenarul lui Horia. Care și-a continuat cariera apoi, când pus la cel mai de onoare post, ce-l poate avea un instructor român al tinerimei din Ardeal, a cerut dela cel mai jurat dușman al culturii românești, contele Csáky, să-i acoarde grația de a-l numi profesor la instituție de stat din fundul țării ungurești, după ce aranjase sub marca intransigenții boicot și duel împotriva »Gazetei Transilvaniei«. Care când se făcuse luntre pentru alegerea unchiului său guvernamental la o demnitate în biserica românească s'a făcut punte pentru introducerea limbei ungurești în presa română întru cinstea patronului familiar Tisza. Care nemulțămît cu rezultatele apologiilor publicate în presa maghiară pentru amicul său Vasile Mangra, candidat de episcop, și-a câștigat măcar meritul de a fi bagatelizat și despopularizat grandioasa operă a D-lui A. C. Popovici. Care în loc de rezistență a zămislit proiectul închiderii voluntare a școalelor române după legea Apponyi, prin ce nu numai s'ar fi nimicit cultura poporală națională și s'ar fi pus pe drumuri mii de dascăli români și la discrețiunea guvernului, ci mai ales i-s'ar fi luat guvernului odiul și răspunderea pentru nimicirea școalelor românești. Care a nimicit »Tribuna« în momentul când aceasta părăsindu-și trecutul tenebros, din care făcea parte și autorizatului de azi, ajunsese în cele din urmă în mâna unor oameni și scriitori, cari au afișat lupta fățișă contra sistemului ajuns azi »de bunăcredință«,

tocmai în preajma tentativei dela Hajdudorogh și a întregului sistem de lovituri aplicat ființei noastre naționale de atunci încoace. Care reușind astfel sub marca solidarității evident fictive să provoace acel tovabohu disgustător, cheltuitor de principii, talente, energii și onoruri, a distrus cu totul capabilitatea de rezistență a partidului național român și ori ce serioasă încercare de împotrăvire față cu sistemul de desnaționalizare aplicat cu extremă rigoare, și a paralizat tocmai în o situație astfel aranjată orice manifestare pe cât de necesară pe atât de salvatoare în urma crizei eterne provocate din Balcani. Și care drept încununare pe când personal picura de loialitate față de »bătrânul Împărat« al Austriei și față de »înțeleptul rege al României«, pe atunci a lăsat să urmeze cele mai cutezate atacuri personale contra lui Francisc Iosif și Carol și a deschis larg drumul pentru toate veleitățile rusofile și iredentiste menite să compromită cauza noastră la dinastia de Habsburg, locul de unde poate veni salvarea elementului nostru, — pentru toate acțiunile de subminare împotriva alianței austro-române, ce după firea ei oferea un sprijin puternic revindicațiilor naționale legitime, — pentru toate văcărerile nedemne menite să prezinte elementul nostru ca torturat de »frica groaznicului război« subminând astfel încrederea celor chemați în tradiționala vitejie a soldatului român, chemat de pază la două frontiere, iar în popor clătinând credința, că vitejia militară va trebui recompensată prin libertatea civilă.

Să putea deci, că acest domn să nu rămână credincios rolului său și sărind în apărarea cunoscutului comunicat cu o serie de intervertiri și duplicități, ca un fel de mislic pentru cei desorientați să nu caute chiar de-a licita point-ul comunicatului discutat? Iată de ce nu să mulțumea cu »vădita bunăcredință« a guvernului accentuată prin comunicat, ci ținea să afișeze în lămuririle sale aceasta »bună credință« ca pur și simplu și chiar și după Sasca! »absolută«.

Lăsăm să judece acum obștea românească, că în ce hal să poate găsi cauza comunicatului nostru, când are un singur apărător pe defenzorul lui Alexics, pe apologetul lui Mangra?

În cercul nostru politic Policinel s'a achitat de rolul său bine, Faganapa — *perfect*. Iar comitetul național? Să va rosti sperăm de aici înainte prin Dl Dr. Mihail Popovici! Atunci cursul e schimbat!

*

(*Mutatio rerum*). Decând șirul de fapte și evenimente a fost substituit la noi cu comunicate și interviuri am avut prilejul să admirăm o serie de floricele de stil. Și într'aceste miroase de departe interviurile acordate din partea Dlui Teodor Mihali, la »Keleti-Értesítő« și »Universul«. Pe când în cel dintâiu afișază și după Sasca absoluta sa speranță pentru reușita tratativelor cu guvernul,

pe atunci în acesta din urmă vrea să facă lumea să creadă că tratativele s'ar urma pe baza programului partidului național român și — culmea! — atribue »tinerilor« din comitetul național, că ar face opoziție continuării tratativelor și că aceste s'ar face în urma votului decisiv al »bătrânilor«. Dacă nu ne înșală memoria, tocmai acești bătrâni tratabili acuzau pe tineri nu de mult cu tentativa de tractări cu guvernul prin Mangra. Pe când tinerii de atunci să juruiau, că n'au cu acesta nimic nici în clin nici în mănecă, pe atunci »bătrânii« nu numai forțează tratativele după dezastrele dela Sasca, Sătmar și Năsăud, ci vreau să facă lumea să se »spereze« în reușita lor. Față cu asemenea schimbări la față să te mai miri apoi că în Africa sunt triburi, cari »i-și mănâncă bătrânii?«

*

(*Intrebarea lui Pilat*). »Orientul Român« pe baza unor informații aproape de comitet a înregistrat întâiu, fără de-ai acorda deplină încredere, fama, că metropolitul Ioan Mețianu ar fi comis crima de leasă-națiune, de leasă-biserică, refuzând de-a primi în sânul bisericii ortodoxe pe năpăstuiții hăiduciei unite din Sătmar. În urmă președintele clubului nostru parlamentar a formulat precis această acuză în public; iar »Telegraful român« a dat o desmințire. Acum numitul prezident într'un interviu acordat »Universului« repetă și mai concis acuza contra metropolitului Mețianu, unul dintre acei puținii în vleață, cari au jurat verde pe »câmpul libertății«. Iar în »Românul« un »canonist« relevă în articol de fond acuza ca admisă. Pilat întrebase: unde-i adevărul?

*

(*Afasie*). Astfel să numește în psihiatrie perderea parțială a memoriei, ce urmează de regulă în urma unei lovituri. Numai astfel ne putem explica, că ziarul popular al partidului național român a uitat cu totul ziua de 3/15 Maiu, nescriind despre aniversare nici o vorbă legănată.

*

(*Un dementi*). Primim din loc bine informat desmințirea categorică a știrilor plasate în presa ungurească, că intervenția ministrului de justiție pentru eliberarea deținuților din Sătmar s'ar putea atribui contactului cu'n politician naționalist cunoscut.

Garantăm ezactitatea desmințirii.

*

(*Mai nou*). Comitetul național a ținut în zilele trecute un sfat la Cluj, la care s'a remarcat demonstrativa absență a elementelor »tinere« în frunte cu Dl Octavian Goga. Obiectele principale au fost revizuirea socotelilor comanditei »Gazeta« și comunicările dlui Dr. Mihali despre contactul său recent cu guvernul de »bunăcredință« și despre promisiunile acestuia pentru viitor în favorul »absolut« al Românilor. În urma acestora s'a votat hotărârea de-a relua *la toamnă* tratativele cu guvernul Tisza-Lukács; iar delegați au fost numiți dnii Dr. Teodor Mihali, Dr. Iuliu Maniu și Dr. Valer Braniște suspendându-să până la relatarea delegaților ori ce ofensive din partea partidului. Despre pierderea dela Sătmar, despre dezastrul dela Sasca și despre catastrofa dela Năsăud să va discuta la — calendele grecești. Guvernul, în schimb, fericit de această pauză artistică și de deliciosul sezon al băilor și afacerilor private, i-și va pune negreșit în lucrare planul de ruină economică a țaranului român.

So leben wir — so leben wir alle Tage...

*

(*O rectificare*). Primit următoarea clarificare, ce ne vine din Blaj datată din Pesta:

Onorată Redacțiune,

În revista »Orientul Român« în »Momente« să face amintire de un proces al meu, care este în legătură cu cauza segregării pădurilor foștilor jobagi din Toplița. Cu părere de rău aflu, din acest articol, că se vorbește despre acest proces, fără ca autorul să-și fi câștigat informațiuni multumitoare în aceasta cauză.

Este fapt, că foștii iobagi din Toplița în sensul legilor avocațiali mi-au obligat una miie iugăre din pădurile, cari în 1896 erau deja pierdute pentru ei.

Este fapt, că după o procedare de 14 ani pe spesele mele, clienții mi-au designat aceste păduri.

Este fapt, că foștii mei clienți aflând, că am cumpărători, au cerut să le vând lor dreptul meu cu suma de 500.000 C.

Este fapt, că au fost improcesuați pentru aceasta sumă. Clienții mei s'au înfăoșat prin jurisconzultul lor la pertractare și în fața judecătoriei au recunoscut pretenziunea mea și astfel au devenit judecați.

Este fapt, că comisia administrativă comitatenză, a scos din oficiu pe prezidentul foștilor iobagi, l-a înlocuit cu un străin și pe acesta l-a îndrumat, ca să abdică plenipotența dată avocatului și să deie împuternicire fiscalului comitatenz, cece s'a și întâmplat. Fiscalul comitatenz a înaintat apel, pe baza căruia — deși o comisie emisă de comitetul iobăgesc s'a înfățișat înaintea tribunalului ca for de apelațiune și a protestat în fața tribunalului contra apelației făcute și a declarat, că foștii iobagi nu recunosc de reprezentant al lor, nici pe prezidentul nou, nici pe fiscalul comitatenz — tribunalul în contra tuturor dispozițiilor legale, a nimicit sentința forului prim și m-a respins cu acțiunea mea.

Este fapt, că toate încercările legali făcute în acest proces la Curie au rămas fără rezultat.

Astfel am fost silit a-mi cere mîia de iugăre. În acest scop am înaintat cerere la ministerul de agricultură să-mi deie drept a-mi valora lemnul de pe teritoriul designat pentru mine în 1907.

Ministerul a ținut nerezolvată cererea mea mai bine de un an și jumătate și atunci m-a îndrumat să improcesuez pe fiecare descendent de iobag personal, pentru ca să-mi validez contractul făcut în anul 1896.

În acest timp pădurile designate foștilor iobagi în cea mai mare parte au trecut în mâni străine și atât din acest motiv, cât și mai ales din motivul, că comunitățile iobăgești, cari dela 1848 încoace au administrat și îngrijit averile comune ei exclusiv, și astfel în senzul codului civil austriac, sunt considerate ca persoane iuridice, am intentat proces în contra foștilor iobagi ca persoană iuridică, în contra comitatului și erarului pentru despăgubire.

În acest proces precum și în procesul foștilor iobagi privitor la apărarea intereselor lor am lucrat personal și nimenea nu a lucrat în aceste afaceri afară de mine, excepție, dacă careva dintre foștii mei candidați de avocați, în decursul vremilor, m'ar fi înlocuit, la vremea sa în aceasta calitate, la vre-un termen.

În aceste procese nu sunt interesați nici dnii Dr. Cassiu Maniu, nici Dr. Iuliu Maniu.

Aflu curioasă știrea, că guvernul prin transacțiune ar fi gata a-mi plăti pretenziunea. Să vede, că alții știu, ori vreau să știe mai mult, decât știu eu însumi.

Ar fi însă înadevăr numai un pas de sine înțeles din partea guvernului, dacă mi-ar plăti pretenziunea mea justă, care singur prin pășirea lui ilegală și volnică nu a devenit încă licidă.

Vă rog primiți asigurarea stimei mele osebite.

Budapesta, la 8 April 1913.

Iuliu Coroianu.

*

O luăm la cunoștință — și ne abținem deocamdată de orice comentariu — observând, că conform registrului de pe acele vremuri a camerei advocațiale din loc, candidații Dlui Coroianu au fost Domnii Dr. Iuliu și Cassiu Maniu.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

POȘTA REDACȚIEI

Redacțional. În urma unei petreceri îndelungate în străinătate a fondatorului revistei noastre, dl *Vasilie E. Moldovan* a predat direcțiunea unui grup de bărbați, mai ales tineri în frunte cu redactorul *Dr. Eugen Bianu*. Prin aceasta scuzăm și întârzierea noastră, îngrijind punctuoasă apariție în viitor. Cursul rămâne neschimbat!

Colaboratorilor noștri le adresăm rugarea să binevoiască a ne trimite contribuțiile lor, la adresa noauă a redacțiunii str. Deák Ferenc 44. BCU Cluj / Central University Library Cluj

Ziarele și Revistele, cărora le trimitem numerii noștri, sunt rugate a ne da schimbul prețios.

A. C. Viena. Mulțumim pentru cele trimise și rugăm și pe viitor. Comunică-ne adresa exactă! Caută la universitate!

F. S. Pesta. Suntem curioși! Așteptăm.